

Midlertidige byrum på Carlsberg

Evaluering 2011

Midlertidige byrum på Carlsberg

Evaluering 2011

Publikationen er udgivet af Carlsberg Ejendomme, Realdania, Lokale- & Anlægsfonden og Københavns Kommune.

Publikationen kan downloades på www.carlsbergbyen.dk

Publikationen er udarbejdet af Hausenberg ApS v. Marie Leth Meilvang, Astrid Liestøl Henningsen, Stephanie Winther, Lise Røjskjær Pedersen og Nicolai Carlberg.

www.hausenberg.dk

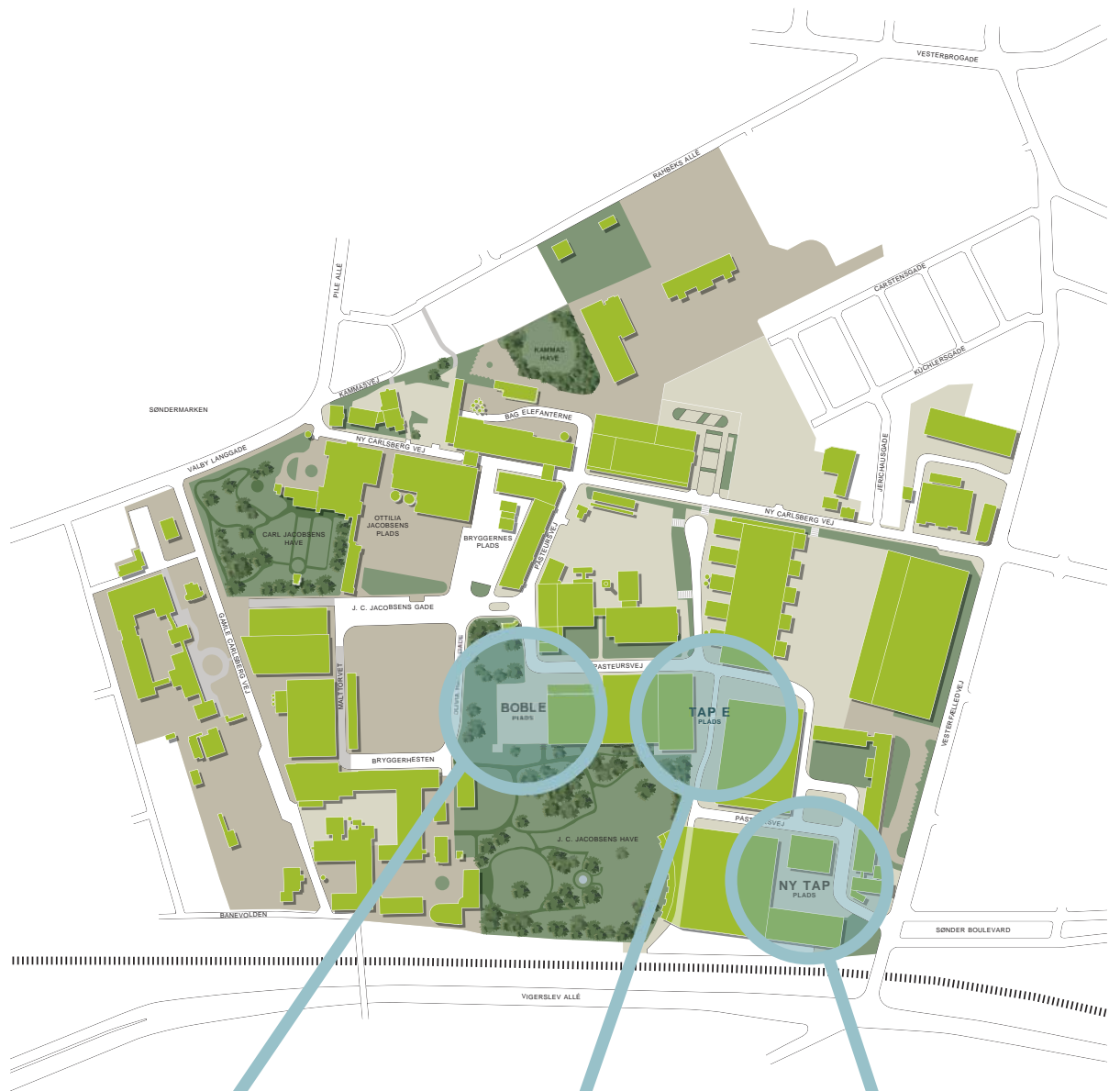
Layout og grafisk opsætning, Hausenberg

Fotos: Forside, 4, 6, 14, 32, 44, 56, 69, bagside Peter Nørby og Ine Boasson

Øvrige fotos: Hausenberg

En stor tak til alle informanter!

Boble Plads

Tap E Plads

Ny Tap Plads

1	Introduktion	Side 6
	Projektets forudsætninger	Side 8
	Initiativtagerne og deres interesse for midlertidige byrum	Side 9
	Evaluering af de midlertidige byrum	Side 10
	Rapportens opbygning	Side 12
2	Brugen af de tre midlertidige byrum	Side 14
	Hvornår og hvor meget bruges byrummene?	Side 16
	Boble Plads	Side 18
	Tap E Plads	Side 22
	Ny Tap Plads	Side 26
	Opsamling	Side 31
3	Brugerne	Side 32
	Hvem er brugerne?	Side 34
	Hvordan oplever brugerne byrummene?	Side 36
	Opsamling	Side 43

4	Er forventningerne blevet indfriet?	Side 44
	Initiativgruppen	Side 46
	3 byrum, 4 rådgivere, 2 designteams	Side 48
	Superbrugerne	Side 51
	Opsamling	Side 55
5	Midlertidighed som strategisk byudviklingsværktøj	Side 56
	Spor i fremtidens Carlsberg	Side 58
	Et investorperspektiv	Side 63
	Evaluators blik	Side 64

1.

INTRODUKTION

Den 24. juni 2010 åbnede det første af de tre midlertidige byrum på Carlsberg. Tap E Plads foran Dansehallerne blev indviet med fest og taler af blandt andre Københavns overborgmester Frank Jensen og direktør i Carlsberg Ejendomme Lars Holten. Åbningen af Tap E Plads sidste sommer var starten på transformationen af i alt 25.000 kvadratmeter asfalt i det tidligere lukkede fabriksområde på 330.000 m², som i 2008 lagde haller til den sidste taping af Carlsberg øl.

Det midlertidige byrumsprojekt, som er beregnet til at vare i 5 år og har et budget på 7 mio. kroner samt 1 mio. kroner til drift, består af 3 pladser: Tap E Plads, Boble Plads, der åbnede i oktober 2010 og Ny Tap Plads, der blev indviet i december 2010. Byrummene skal sætte Carlsberg på københavnerens mentale bykort og tiltrække liv og aktivitet til området i ventetiden, indtil den planlagte byomdannelse tager fart. Projektets mål har været at øge kendskabet til og omtalen af området og at tiltrække byens borgere og besøgende.

Projektets forudsætninger

Som led i en effektivisering af produktionen flyttede Carlsberg bryggerierne til Fredericia i 2006 undtaget husbryggeriet Jacobsen. Muligheden for at udvikle en ny bydel i en eftertragtet del af København og i et område, der rummer kulturhistorie og ikoniske bygninger som Elefantporten og Ny Carlsbergs Bryghus, stod pludselig åben.

Fra Carlsberg Ejendommens side besluttede man sideløbende med de langsigtede planer for udviklingen af den gamle bryggerigrund at udleje lokalerne i tapperihaller, lager- og kontorbygninger til mere eller mindre midlertidig brug med korte lejekontrakter og en relativt lav leje. Stort set øjeblikkeligt stod kreative virksomheder, kunstnere og andre iværksættere i kø for at få lov at rykke ind på området. Umiddelbart før etableringen af det første af de tre midlertidige byrum, Tap E Plads, var status, at der var 64 lejemål på Carlsberg fordelt på mindre kreative erhverv og større institutioner som Dansescenen og Tap 1. Med

de mange lejere inde i bygningerne var der et godt udgangspunkt for at skabe liv udendørs.

Initiativtagerne og deres interesse for midlertidige byrum

Det var fonden Realdania og Lokale- og Anlægsfonden, som sammen med Carlsberg Ejendomme og Københavns Kommune tog initiativ til at etablere de midlertidige byrum på Carlsberg.

Som byherre udtrykker Carlsberg Ejendomme en særlig interesse for, hvordan de midlertidige byrum kan øge bydelens værdi og fremme interessen fra investorer. Carlsberg Ejendomme har fulgt udviklingen af andre nye bydele nøje og med de erfaringer in mente, ser Carlsberg Ejendomme en fordel i at forsøge at skabe liv og aktivitet så tidligt i omdannelsesprocessen som muligt.

Realdania udforsker generelt nye veje til at højne kvaliteten i det bebyggede miljø, og som sådan har

fonden et særligt fokus på de midlertidige byrum som et strategisk værktøj i byudviklingen. Fonden følger projektet med interesse for den læring, der kan overføres til andre og fremtidige byudviklingsprojekter. Det er de midlertidige byrums dynamiske effekter og deres eventuelle evne til at generere nyt og smitte af på bydelen, som har fondens interesse.

Københavns Kommune er som byens planmyndighed primært interesseret i, hvordan erfaringer fra Carlsberg kan bidrage med nye input til kommunens arbejde med midlertidighed. Det er særligt projektets eventuelle evne til at kickstarte byliv og skabe aktivitet, som har kommunens interesse.

Lokale- og Anlægsfonden arbejder generelt for at skabe gode rammer for bevægelseskulturen. Det gælder både inden for den organiserede og den selvorganiserede del af idrætten. Fonden har derfor en særlig interesse i, hvordan de midlertidige byrum formår at tiltrække folk til et nyt område, og hvordan

FØRANALYSE 2010	ÅBNING AF PLADSER	I BRUG ANALYSE 2011
Interviews med superbrugere	Åbning af Tap E Plads	Interviews med superbrugere
Walkshop med initiativtagere	Åbning af Boble Plads	Walkshop med initiativtagere
Interviews med rådgivere	Åbning af Ny Tap Plads	Walkshop med eksperter
Fotoregistrering		Interviews med brugere
		Optællinger
		Observationer
		Fotoregistrering

midlertidige byrum kan indrettes og designes, så de understøtter aktivitet og bevægelse blandt brugerne.

Evaluering af de midlertidige byrum

Det sidste byrum blev indviet i december 2010. Hvordan er det gået med at skabe byliv og stemning på området? Bliver de tre byrum reelt brugt? Hvordan bliver de brugt og af hvem? Og har projektet indtil videre levet op til forventningerne? Hvad er de besøgendes dom? Disse spørgsmål har været omdrejningspunktet for denne evalueringsrapport, som analyse- og rådgivningsfirmaet Hausenberg har foretaget for de fire initiativtagere: Carlsberg Ejendomme, Realdania, Lokale- og Anlægsfonden og Københavns Kommune.

Metodedesign

Evalueringen af byrummene på Carlsberg er grundlæggende bygget op over en før/efter skabelon. Der er således indsamlet data af to omgange; første gang forud for byrummenes etablering og igen ca. et halvt

år efter det sidste byrum åbnede. Formålet med før/efter skabelonen er at undersøge, i hvilket omfang og hvordan de midlertidige byrum lever op til de oprindelige intentioner og forventninger.

Før- og efter interviews

Inden byrummene blev etableret interviewede Hausenberg i 2010: *Initiativtagerne* til byrumsprojektet, det hold af *rådgivere*, der har designet og skabt de tre pladser samt fem såkaldte *superbrugere* af området – fem udvalgte personer, der har haft deres daglige gang på Carlsberg eller er engagerede i de midlertidige lejemål.

Initiativtagerne og superbrugerne blev spurgt om deres forventninger til byrumsprojektets effekt på dels at skabe mere byliv og dels at øge kendskabet til Carlsberg. Rådgiverne blev spurgt om både deres overordnede idé med udformningen af pladserne og om deres tanker med de enkelte byrumselementer og inventar. Derudover blev de bedt om at redegøre

Initiativtagerne:

Anne Nørgaard, Carlsberg Ejendomme
Jacob M. Andersen, Carlsberg Ejendomme
Astrid Bruus Thomsen, Realdania
Per Schulze, Lokale- og Anlægsfonden
Mikkel Emborg, Københavns Kommune
Erik Nørgaard, Københavns Kommune

Rådgiverne:

Flemming Overgaard, Keinicke & Overgaard
Jacob Blak, UiWe
Christian Pagh, UiWe
Mikkel Rugaard, Street Movement
David Bülow, Primus Arkitekter
Per Appel, Primus Arkitekter

Superbrugerne:

Niels Nielsen, Carlsberg Ejendomme
Louise Seibæk, Dansescenen
(teaterchef i 2010)
Bush Harthorn, Dansescenen
(teaterchef i 2011)
Mads Byder, Urban Help
Peter Gorm Hansen, Idrætsfabrikken
Laust Christian Poulsen, Tap 1

Ekspertene:

Kristian Villadsen, byplanlægger
og arkitekt, Gehl Architects
Simon Rask, seniorprojektleder,
Kræftens Bekæmpelse
Ulrik Larsen, investeringsrådgiver,
Revco

for deres forventninger til brugen af pladserne.

I maj 2011 lavede Hausenberg gen-interviews med initiativtagerne og med superbrugerne om indfrielsen af deres forventninger til det byliv og kendskab, som de midlertidige byrum har skabt.

Optællinger

I perioden 18. maj 2011 til 6. juni 2011 lavede Hausenberg optællinger i de tre byrum. Optællingerne blev foretaget på alle ugens syv dage. Alle dage blev det hver anden time opgjort, hvor mange mennesker, der opholdt sig i de tre byrum. Optællingerne blev gennemført i tidsrummet 9 morgen til 21 aften. Der er således blevet talt 7 gange i løbet af en dag. Under optællingerne registrerede vi antal af mennesker i alt på pladserne, fordelingen af mennesker på de enkelte byrumselementer samt kønsfordelingen. Tallene fra optællingerne opfanger ikke alle de mennesker, der i løbet af en dag bevæger sig rundt på Carlsberg, men giver øjeblikksbilleder og dermed

et overblik over, hvornår der er mange mennesker i området, og hvornår der er færre samt over, hvad brugerne foretager sig. Optællingerne viser aktiviteten i de tre byrum i løbet af en dag og i løbet af ugen. Optællingerne blev foretaget i opholdsvej, og altså ikke hvis det regnede. Tallene er således et udtryk for de tendenser, der er i brugen af byrummene, når vejret er til at være ude i. Det har påvirket tallene fra optællingerne, at Carlsberg er et sted, hvor der foregår store events. Det er i optællingerne noteret, hvis der har været særlige events, som har haft indflydelse på antallet af mennesker på pladserne.

Brugerinterviews og observationer

I samme periode som optællingerne gennemførte Hausenberg 40 interviews med brugere af de tre byrum. Der blev gennemført interviews i løbet af hele dagen, alle ugens dage og på alle pladser. Vi har interviewet mennesker i alderen 8-68 år. Gennem vores interviews har vi altså tilstræbt at få repræsenteret de mange forskellige brugere, der bruger byrummene

Foto: Carlsberg

og de forskellige måder, byrummene bliver brugt på i løbet af dagen og ugen. Derudover er de mennesker, vi har talt med, ofte dem, der af den ene eller anden grund har gjort ophold på pladserne. De mennesker, vi har talt med, repræsenterer derfor ikke det typiske udsnit af brugerne på pladserne, men i stedet bredden af de mennesker, der bruger pladserne. Brugere er blandt andet blevet spurgt om, hvor de kommer fra, hvorfor de er på Carlsberg, hvad de laver der, hvor tit de kommer, og hvad de synes om byrummene.

Fotoregistrering

Som en del af evalueringen af Carlsbergs udvikling før og efter etableringen af de tre byrum har Hausenberg udført systematiske fotoregistreringer. I maj 2010 fotograferede vi alle tre pladser fra særligt udvalgte vinkler både fra Carlsbergs tage og i gadeplan. I maj 2011 blev fotograferingerne gentaget fra de samme steder og vinkler både i gadeplan og fra tagene. Billederne illustrerer de ændringer, der er sket på området i løbet af det sidste år og kan ses i kapitlerne

2 og 4.

Ekspertvurderinger

I maj 2011 gennemførte Hausenberg en walkshop på Carlsberg med tre eksperter, der med hvert deres faglige perspektiv blev bedt om at vurdere byrumsprojektet som helhed og de tre byrum hver for sig.

Rapportens opbygning

Kapitel 2 handler om den konkrete brug af de tre midlertidige byrum, som den er blevet målt, talt og registreret via optællinger og observationer over syv ugedage. Kapitlet giver ud fra brugen af pladserne en kort karakteristik af, hvad der kendetegner pladserne hver især. Kapitel 3 handler om brugerne af de midlertidige byrum. Det fokuserer på mønstrene i brugernes baggrund, hvor de kommer fra, deres kendskab til Carlsberg og på, hvad de synes om byrummene. Kapitel 4 er en sammenstilling af initiativtagernes og superbrugernes forventninger til byrumsprojektet, inden pladserne åbnede, og deres vurderinger efter

et år. Samtidig skitserer det rådgivernes intentioner med de tre byrumsdesigns. Kapitel 5 runder rapporten af med en vurdering af, hvilke aftryk byrumsprojektet indtil videre har sat på Carlsberg, og diskuterer udfordringerne og potentialerne i brugen af midlertidige aktiviteter i byudviklingsammenhænge.

2.

BRUGEN AF DE TRE MIDLERTIDIGE BYRUM

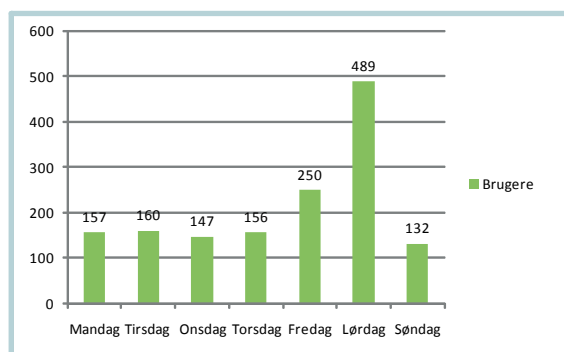

Fig. 1_ Antal talte brugere over ugen, i alt 1491.

Hausenberg har foretaget observationer og optællinger i de tre byrum på Carlsberg alle ugens syv dage. Optællingerne er foretaget hver anden time i alle tre byrum, og brugernes køn og aktivitet blev samtidigt noteret. Optællingerne blev gennemført i tidsrummet 9 til 21. Dette kapitel handler om, hvordan og hvor meget de midlertidige byrum bruges. Før etableringen af byrummene fotoregistrerede vi livet i området i maj 2010. Som billederne på side 46, 47 og 50 viser blev de tre pladser alle anvendt som parkeringsområder og livet var begrænset til de relativt få medarbejdere og besøgende, som havde et særligt ærinde på området. Forud for de nye byrum var der ikke et rekreativt byliv i området.

Hvornår og hvor meget bruges de midlertidige byrum?

I løbet af syv dage med optællinger hver anden time i maj/juni 2011 blev der i alt registreret 1491 mennesker i de tre byrum. Det er ikke udtryk for det samlede antal brugere, men angiver hvor mange, der

samlet set har befundet sig i de tre byrum på optællingstidspunkterne.

Arrangementer som trækplaster

Ser man på fordelingen af brugere over ugedagene, er der en markant overvægt af besøgende på Carlsberg om lørdagen (Fig. 1). De relativt mange brugere lørdag skyldes afviklingen af løbet Urban Evolution Race. Løbet trak den dag mange mennesker til specielt Boble Plads, som var løbets startsted.

Livet på Carlsberg er generelt præget af forskellige events og aktiviteter. Forskellige organisationer som Street Movement, der også har fungeret som rådgiver på byrummene, arrangerede eksempelvis Urban Evolution Race. Også virksomheden Tap 1, der har til huse på området, afholder arrangementer, der tiltrækker mennesker på bestemte tidspunkter, ligesom Dansescenens arrangementer og forestillinger kan samle mange mennesker på bestemte tidspunkter. I det perspektiv er de syv ugedage med en event om

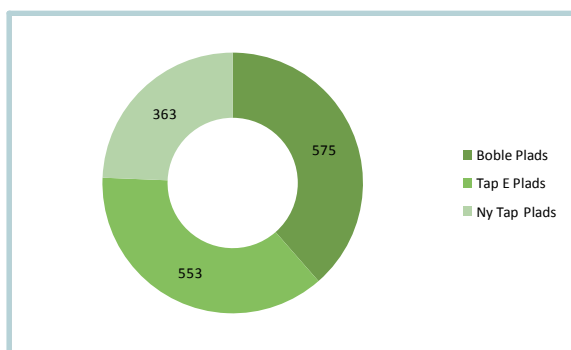

Fig. 2_ Fordelingen af brugere på de tre pladser.

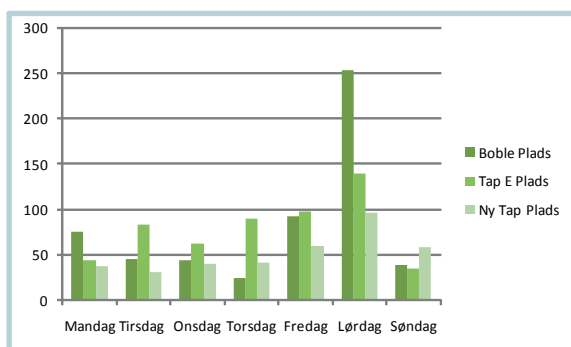

Fig. 3_ Antal talte brugere henover ugen, fordelt på de tre pladser.

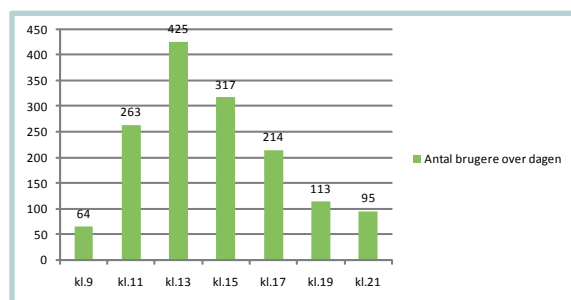

Fig. 4_ Antal talte brugere i løbet af dagen.

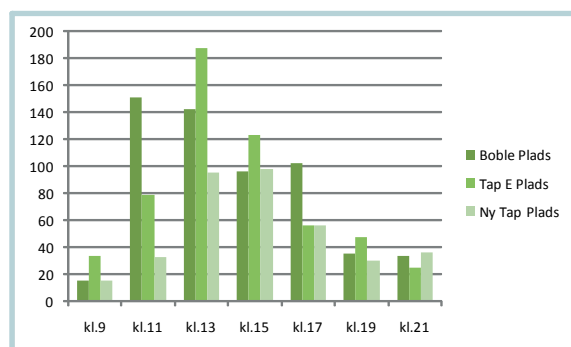

Fig. 5_ Antal talte brugere i løbet af dagen, fordelt på de tre pladser.

lørdagen samlet set et repræsentativt billede af livet i bydelen i evalueringsperioden. Da antallet af brugere på de forskellige pladser på dage uden events er relativt lille, bliver tallene let påvirket af dage med særlige arrangementer.

Kigger man på brugen af byrummene henover hverdagene, er antallet af brugere nogenlunde jævnt fordelt. Tap E Plads ligger en smule højere end de andre to pladser (Fig. 3). Sammenlignes antallet af optalte brugere på de tre pladser (Fig. 2) er der næsten lige mange på Tap E Plads (553) og Boble Plads (575) og en del færre på Ny Tap Plads (363). Når der tages forbehold for arrangementet lørdag, der gav særligt udslag på Boble Plads, kan det konkluderes, at Tap E Plads og Boble Plads er de to mest brugte pladser.

Brugen af byrummene henover dagen

Kigger man på, hvornår på dagen der er mest liv på pladserne (Fig. 4), er det ved frokosttid omkring kl. 13. Over en fjerdedel af alle de mennesker, der blev

registreret (425), blev registreret kl. 13. Efter kl. 13 er der gradvist færre mennesker på Carlsberg. Det ser altså ud til, at det er tidligt på dagen fra kl. 11 og frem til kl. 15, med peak kl. 13, at der er mest liv på Carlsberg. Ser man på brugen henover dagen på de enkelte pladser (Fig. 5), kan man imidlertid spore et knæk på den nedadgående kurve på Boble Plads. Her fortsætter der med at være en del aktivitet frem mod kl. ca. 18, hvorefter kurven går kraftigt nedad. Således kan det altså konkluderes, at hvor der overordnet er mest liv på alle tre pladser ved middagstid, er der stadig aktivitet på Boble Plads om eftermiddagen frem til tidlig aften, mens der bliver færre og færre mennesker på de to andre pladser. Ser man på ydertidspunkterne kl. 9 og kl. 21, er der flest mennesker om aftenen.

I det følgende beskrives brugen af pladserne hver for sig. Her beskrives anvendelsen af de enkelte elementer på pladserne samt kønsfordelingen.

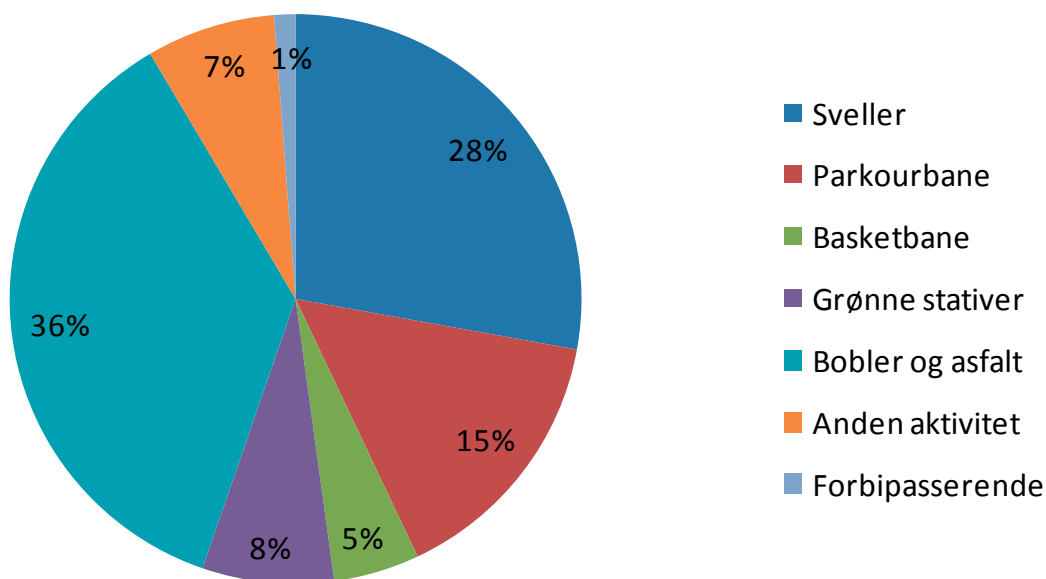

Fig. 6_ Oversigt over brugere på de enkelte elementer.

Boble Plads

Indgangen til Boble Plads ligger ud til en af hovedvejene gennem Carlsberg. Ved hovedindgangen til pladsen er placeret store træsveller, der dækker af ud mod vejen. To af de andre sider af pladsen er omkranset af grønne træer og skrænter, og den sidste side vender mod Boblehallen, hvor der foregår forskellige sportsaktiviteter. Porten mellem hallen og pladsen kan åbnes. Boble Plads består af: Et parkourstativ, to klaser af træsveller, nogle grønne stativer, hvor der blandt andet hænger hængeskøjter, en stor asfaltplads, hvor der er en basketbane i den ene ende og forment bobler i asfalten i den anden ende.

På Boble Plads registrerede vi 575 mennesker i løbet af ugen. Fordelingen af brugen af de enkelte elementer på pladsen (Fig. 6) viser, at svellerne og boblerne på asfalten bliver brugt mest. Over en tredjedel af alle dem, der bruger pladsen, bruger boblerne og asfalten. De bliver især brugt til at skate, cykle, køre på rulleskøjter og på løbehjul. Lidt over en fjerdedel af alle observerede på Boble Plads bruger svellerne. Svellerne bruges overvejende til at sidde på og holde hvil og pauser mellem brugen af de andre elementer. Derudover opholder en del forældre sig på svellerne. De venter, mens deres børn leger på de forskellige elementer.

Legeplads for større børn

Boble Plads er den plads, hvor færrest mennesker går igennem. Kun 7 mennesker, eller lidt over 1 procent af alle dem, der er talt på pladsen, er forbipasserende. Det skyldes, at byrummet er afgrænset og lukket. At byrummet ikke bruges som et gennemgangsrum betyder, at det er velegnet til ophold, fx som lege-

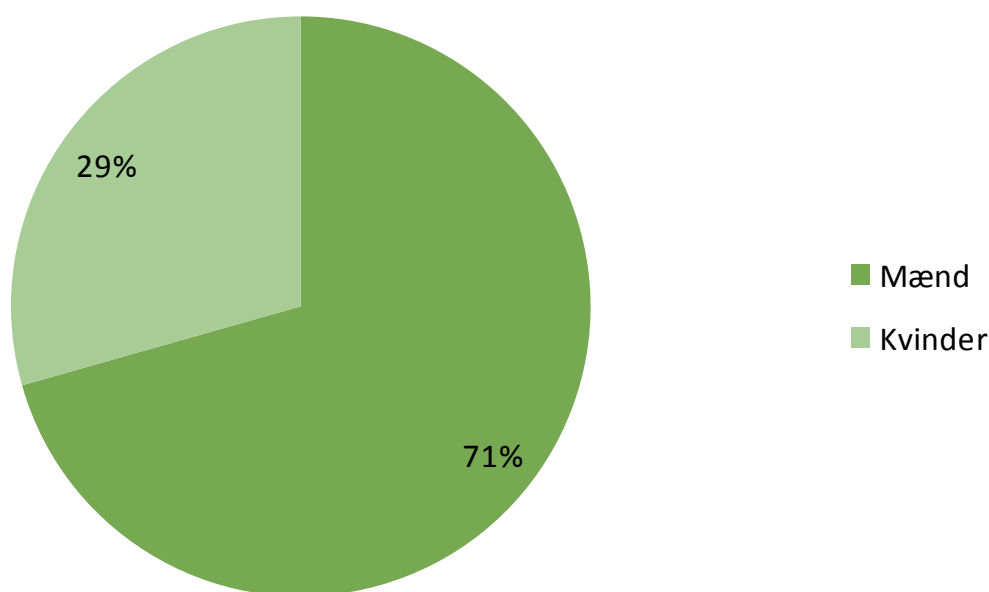

Fig. 7_ Kønsfordeling på Boble Plads

plads. En mor, der sidder på svellerne, mens hendes søn leger på boblerne siger, at det er vigtigt, at byrummet er lukket. Det er derfor, hun bruger Boble Plads: "Der er ikke noget trafik. Det tænker man på, når man har børn".

Boble Plads fungerer som en legeplads, der især tilbyder de lidt ældre børn udfordringer og aktiviteter. De adskiller sig fra byens typiske legepladser. Carsten på 39, der kommer på Boble Plads med sine børn, beskriver pladsen på denne måde: "Her er parkour og klatremuligheder. Det er sådan aldersmæssigt godt. Andre legepladser er sådan lidt vuggestue-agtige, det er til de yngre".

Overvægt af drenge og mænd

Boble Plads bliver også brugt som udendørs træningsrum. Det er specielt unge mænd, der bruger pladsen til at dyrke forskellige former for street-sport; parkour, basket og skating, men også til styrketræning. Boble Plads er den plads, hvor kønsfordelingen

er mest skæv med en klar overvægt af mænd på 71 % (Fig. 7). Flere bruger pladsen som et pitstop på deres træningsrute. En fyr, der sidder på svellerne og holder pause med sin ven, efter de har skatet, fortæller, at Boble Plads er god for nybegyndere: "Jeg er lige begyndt at stå på skateboard, og det er et godt sted at starte. Der er god plads til at øve sig og hoppe lidt og bare køre lige ud. Det er rart, at der ikke er så mange, når man er nybegynder".

En multifunktionel plads

Selvom pladsen inviterer til bestemte former for aktiviteter, som fx basket og parkour, bliver byrummet også brugt på mange andre måder. Vi observerede, at de grønne områder omkring pladsen også blev brugt: Børn leger, parkourdrenge hopper op af murene, og basketfyrer holder pause i græsset. Svellerne bliver om aftenen brugt af unge, der sidder på pladsen og griller, eller af de unge fyre fra Boblehallen, der kommer ud for at ordne deres cykler og høre musik. Om eftermiddagen og aftenen kommer mange af dem,

der bruger hallens faciliteter ud på pladsen, når de holder pause, eller sidder og snakker inden de tager hjem fra hallen. Flere af brugerne indtager pladsen på deres egen måde ved fx at smøre svellerne, så de er bedre at "glide" på, eller ved at tage små ramper til skateboards med ind på pladsen.

Boble Plads fungerer altså som aktivitetsplads for mange forskellige brugere: Som legeplads for større børn, træningsrum for specifikke idrætsformer, som et anderledes styrketræningsrum, som opholdsrum efter eller under træning både på pladsen og i hallen og som tilskuerplads for forældre. Set med de kritiske briller er Boble Plads den af de 3 pladser, der er sværest at finde frem til. Den ligger tilbagetrukket i et hjørne. Man støder ikke lige på pladsen, og det kræver måske i højere grad, end det er tilfældet med de to andre pladser, et forhåndskendskab for at finde byrummet. Boble Plads har karakter af at være en idrætsplads, hvor folk kommer målrettet for at dyrke specifikke aktiviteter. At pladsen indbyder til længe-

revarende ophold gør, at man kunne savne basisfaciliteter så som toilet og vandposter.

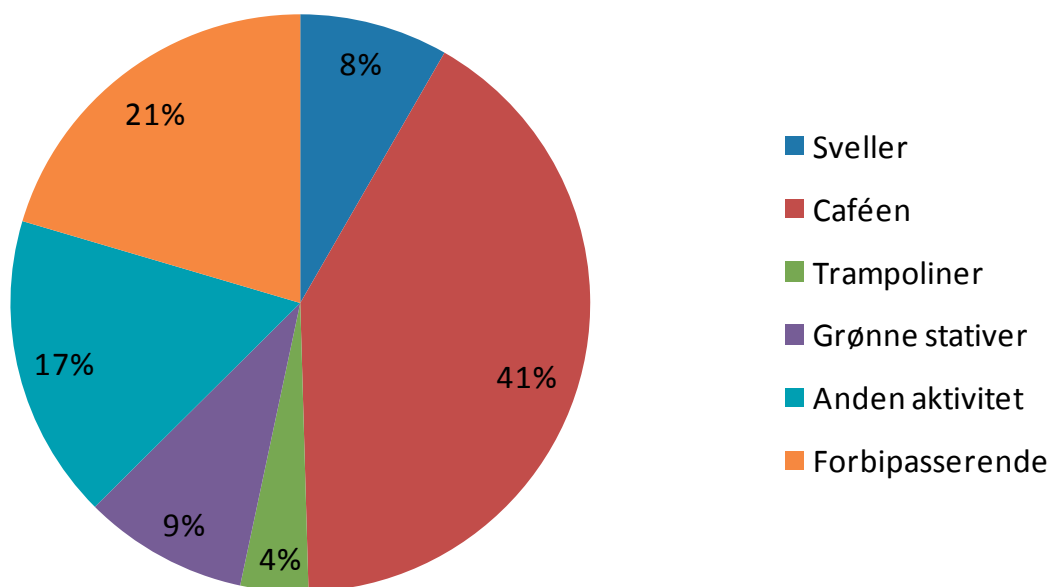

Fig. 8_ Oversigt over brugere på de enkelte elementer.

Tap E Plads

Tap E Plads ligger mellem Dansehallerne, Tap 1 og Tap 2 og er et aflangt byrum, hvor der er mulighed for gennemkørsel. Byrummet består af: Grønne stativer med hængekøjer og højtalere, trampoliner og flere klaser af sveller, der danner et forløb gennem byrummet. Derudover rummer pladsen også café Elefanten og dennes serveringsområde, der ligger foran Dansehallerne.

Gennemgang og caféophold

På Tap E Plads talte vi i alt 553 mennesker i løbet af en uge. Det er specielt caféen, der trækker mange mennesker til pladsen. Lige under halvdelen (41 %) af alle registrerede på pladsen sad ved caféen. Dem, der sidder på caféen, er dels mennesker, der har deres daglige gang på Carlsberg og enten holder forretningsmøder eller spiser frokost, dels besøgende udefra, der kommer til Carlsberg i deres fritid. En ældre dame, der er ude for at lufte sin hund fortæller, at hende og hendes veninde tit drikker kaffe på caféen, og at det bedste ved Tap E Plads er svellerne: "For det er dem, mit barnebarn bedst kan lide".

En stor del af de mennesker, der er på Tap E Plads er forbipasserende: 113 mennesker (20 %). Pladsen er altså på mange måder en gennemgangsplads i sammenligning med Boble Plads, hvor kun 1 % er forbipasserende. Fra pladsen er der indgang til Dansehallerne, I.C. Jacobsens Have og flere virksomheder. Desuden udgør pladsen et trafikalt knudepunkt for

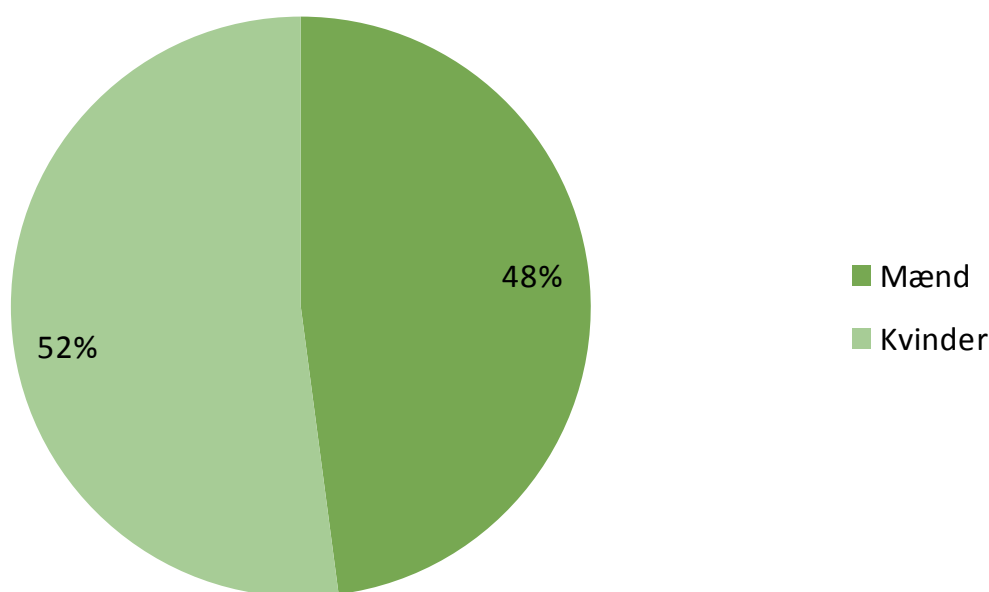

Fig. 9_ Kønsfordeling på Tap E Plads

området for både gående, cyklende og bilister. Der ligger en parkeringsplads lige op til pladsen, og der er et stort cykelstativ lige ved siden af Dansehallerne. Alt i alt gør disse ting, at Tap E Plads har et stort flow af mennesker, og at der er meget bevægelse mellem de forskellige ind- og udgange på pladsen.

Ser man på brugen af de øvrige elementer på Tap E Plads, er det slående at de til pladsen specifikt designede byrumsmøbler: Trampolinerne, de grønne stativer og svellerne er blevet meget lidt brugt - henholdsvis 4%, 9% og 8 % af de optalte. En ung fyr siger om trampolinerne: "Der er jo nogle, der leger på dem, så de må fungere, men jeg kan ikke se, hvad jeg skulle bruge dem til". Den meget lille brug af svellerne kan overraske, når man kigger på Boble Plads, hvor hele 20 % af de optalte bruger dem. Her bliver svellerne brugt til ophold og pauser i træningen. En forklaring kan være, at caféen som et klassisk opholdsrum konkurrerer med svellerne om 'opholdsbrugerne'.

Kaster man et blik på kønsfordelingen på Tap E Plads, er det et noget andet billede, der viser sig, end på Boble Plads. Kønsfordelingen er næsten lige på Tap E Plads endda med en lille overvægt af kvinder på 52 %.

En hverdagsplads

De mennesker, som især opholder sig på Tap E Plads, er dem, der kommer på Carlsberg til hverdag. For dem er pladsen et udendørs pauserum, og caféen et oplagt møderum. Der er også en del, der går til arrangementer eller dans i Dansehallerne. De bruger pladsen som venteplass. En pige, der sidder med sin veninde ved caféen og ryger, og som skal ind og se en forestilling på Dansescenen, siger: "Jeg kommer her, fordi jeg skal noget. Jeg kommer her ikke for at hænge ud".

Tap E Plads er den plads, hvor der er mest trafik, både gennemkørende på cykler og i biler. Den er et gennemgangsrum. Udover caféen er pladsen ikke et sted, hvor folk opholder sig i lang tid. De fleste, der

tager ophold, har et bestemt formål, der ikke relaterer sig til selve pladsen, men til en af de aktiviteter, som pladsen er indgang til. På den negative side er Tap E Plads et forsøg på at skabe en opholdsplads, der på grund af de mange indgange, vareindleveringer og gennemkørsel ikke helt fungerer. Folk opholder sig ikke på de tilsigtede opholdsmøbler, men bevæger sig hurtigt henover eller forbi dem. Caféen sluger i stedet de eksisterende opholdsgæster. Pladsens og inventarets orientering i forhold til solen kan i tillæg være en forklaring på de få ophold på byrumsmøblerne på Tap E Plads.

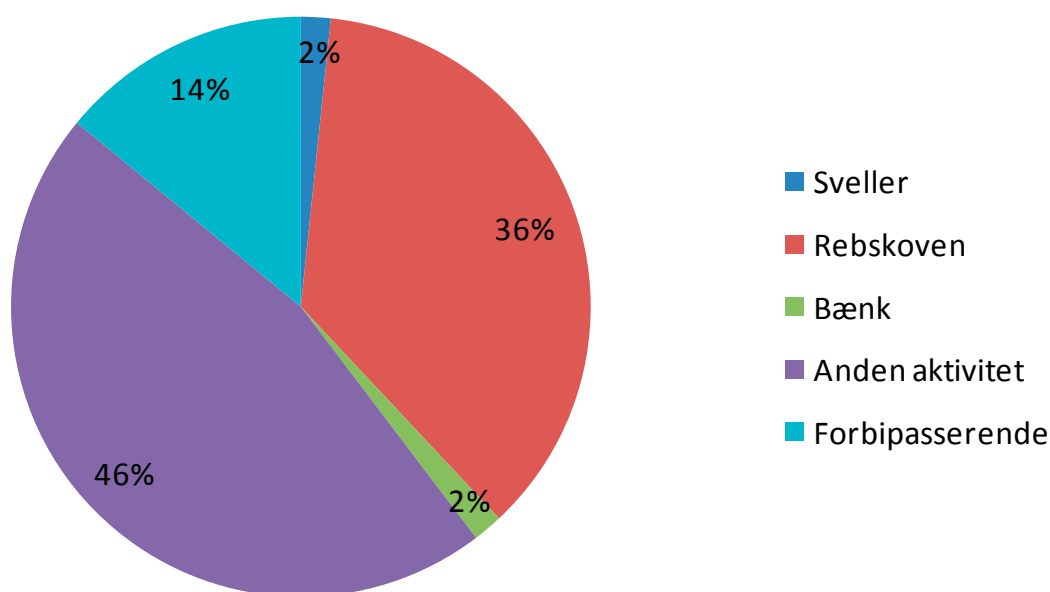

Fig. 10_ Oversigt over brugere på de enkelte elementer.

Ny Tap Plads

Ny Tap Plads ligger ved en af indgangene til Carlsbergområdet. Hvis man kommer fra Enghave station er en oplagt rute til Carlsberg gennem Ny Tap Plads. Pladsen består af: En klase af sveller, en københavnerbænk med skraldespand, der står midt i den såkaldte Rebskov, som er 3200 reb i forskellige længder, der hænger ned fra et halvtag, og som i deres ophængning danner forskellige rum og passager. Rebskoven er pladsens mest iøjefaldende element.

Dialogmøbler og Rebskov

På Ny Tap Plads talte vi i alt 363 mennesker i løbet af en uge. Det er specielt, det vi har kaldt "anden aktivitet", som fylder i diagrammet. Anden aktivitet dækker over aktiviteter, der ikke er direkte relaterede til de midlertidige elementer, der er sat op i byrummet. Den primære grund til, at der i de dage vi registrerede brugen, var så mange 'andre aktiviteter' på Ny Tap Plads, var, at der var opsat såkaldte dialogmøbler på pladsen. Dialogmøblerne er en del af dialogmøbel-festivalen, som er en event arrangeret af Københavns Kommune med deltagelse af studerende fra Københavns formgivningsuddannelser heriblandt Danmarks Designskole. Eventen har til formål at frembringe nyskabende og kreative møbler til dialog målrettet det offentlige rum. I løbet af de uger, vi talte, stoppede mange op på pladsen for at læse om og prøve dialogmøblerne. Anden aktivitet udgør næsten halvdelen af byrummets brug. På samme måde som Urban Evolution Race illustrerer dialogmøbel-eventen, at livet og aktiviteterne i byrummene på Carls-

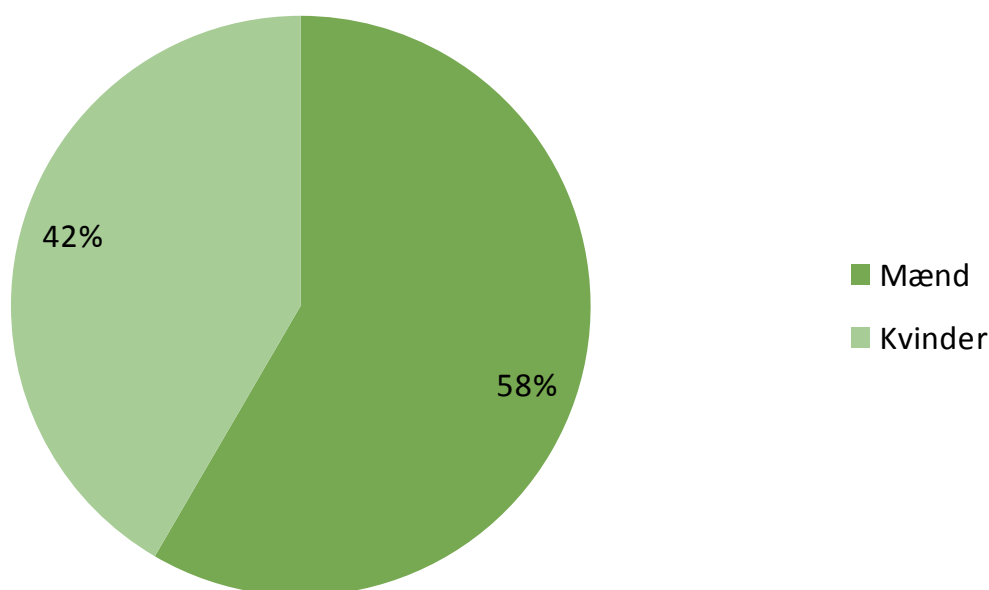

Fig. 11_ Kønsfordeling på Ny Tap Plads

berg i høj grad præges af de særlige arrangementer, der afholdes.

Mange af de mennesker, der bruger Ny Tap Plads, er familier, der leger på dialogmøblerne og i Rebskoven. Rebskoven er det element udover dialogmøblerne på Ny Tap Plads, som tiltrækker flest mennesker: 132 mennesker eller 36 % opholdt sig i rebene, mens vi var der. Ser man bort fra dialogmøblerne, er rebene altså det element, der blev benyttet mest. Brugen af rebene dækker over mennesker, der leger, klatrer og gynger i rebene, og cyklister og gående, der passerer gennem Rebskoven. Der var en del sammenhængende leg mellem Rebskoven og dialogmøblerne, hvor børn og voksne legede lidt det ene sted og lidt det andet. Dette kan ses som et udtryk for, at dialogmøblerne er med til at fastholde flere mennesker på pladsen i længere tid.

Svellerne og bænken er de to elementer, som bliver benyttet mindst på Ny Tap Plads. Kun 2 % af de optal-

te brugte svellerne og 2 % bænken. Dette kan skyldes, at dialogmøblerne blev brugt til at sidde på frem for pladsens oprindelige sidde-inventar. Bænken havde, selvom den ikke blev brugt så ofte til at sidde på, fået en afsætningsfunktion som et sted, hvor folk opbevarede deres tasker, mens de legede i rebene.

En god distraktion

De forbigående udgør 14 % af den samlede optælling. Dette skyldes muligvis, at området fungerer som en af indgangene til Carlsberg. Det er her, mange af dem som arbejder på området kører ind og parkerer. Antallet af mennesker i transit på pladsen må reelt bedømmes at være større end det, vi har talt, da en masse mennesker cykler og går på stien gennem Rebskoven. De er talt som brugere af Rebskoven. Kønsfordelingen på pladsen er nogenlunde lige med en lille overvægt af mænd på 58 % (Fig. 11).

Ny Tap Plads er en anderledes legeplads på vej til og fra Carlsberg området. Mange børnefamilier stop-

per op og er på pladsen i kortere eller længere tid. Ny Tap Plads fungerer derfor både som et sted, hvor børnefamilier opholder sig og leger på møblerne og i rebene og samtidig som et transitrum, folk cykler igennem. En del af de mennesker, der bevæger sig igennem byrummet, forsinkes af rebene og dialogmøblerne. Der opstår flere korte ophold på vejen, hvor folk der kommer gennem byrummet svinger sig kortvarigt i rebene eller hopper over nogle af møblerne. Flere cyklister stopper på vejen og går rundt og kigger lidt, stadig med cykkehjelme på, hvorefter de kører videre. Byrummet gør folk nysgerrige og fungerer som en behagelig og overraskende distraktion på vejen ud eller hjem. I et kritisk lys er Ny Tap Plads præget af kun et enkelt og lidt diffust element; nemlig Rebskoven. Designet rummer ingen retningslinjer for brug, og indbyder ikke til ophold. Programmets åbenhed forekommer således både at være en styrke og en ulempe.

Opsamling

Bylivet og brugen af de tre midlertidige byrum ser meget forskelligt ud til hverdag og til 'fest'. Store arrangementer som Urban Evolution Race trækker mange mennesker til området, hvorimod hverdagene er mere jævnt befolket. Der er flest mennesker på pladserne mellem kl. 11 og 15 og særligt omkring kl. 13. Fra kl. 15 bliver området gradvist affolket, bortset fra Boble Plads, hvor der også er liv om eftermiddagen. Boble Plads er den plads, som flest mennesker kommer målrettet for at besøge. Det er overvejende mænd og drenge, der træner og leger på pladsen, og den har særligt vist sig attraktiv som en legeplads for lidt større børn. Tap E Plads er overvejende en gennemgangsplads og et trafikalt knudepunkt med mange indgange. Pladsen bruges især af de mennesker, der har deres daglige gang omkring pladsen til møder og pauser og af publikum til Dansehallerne, I.C. Jacobsens Have og Tap 1. Ny Tap Plads udgør en anderledes passage. Den er en god forsinkelse for forældre med børn på vej hjem eller et kuriøst indslag på cykelruten gennem de mange reb.

3.

BRUGERNE

”Vi siger altid at vi bor over for Carlsberg, så ved folk hvor det er – særligt nu efter de her steder er kommet. Folk er nysgerrige”

Anne 35 år, nabo

For at få et indtryk af hvem brugerne af de tre midlertidige byrum er, og hvordan de bruger dem, har Hausenberg været til stede i byrummene i tidsrummet 9 til 21 alle ugens 7 dage. I tillæg til observationer er der foretaget 40 interviews med udvalgte brugere fordelt på de tre byrum. Dette kapitel handler dels om, hvem brugerne er, hvor de kommer fra, og hvordan de har fundet vej til Carlsberg og dels om, hvordan brugerne oplever de tre byrum.

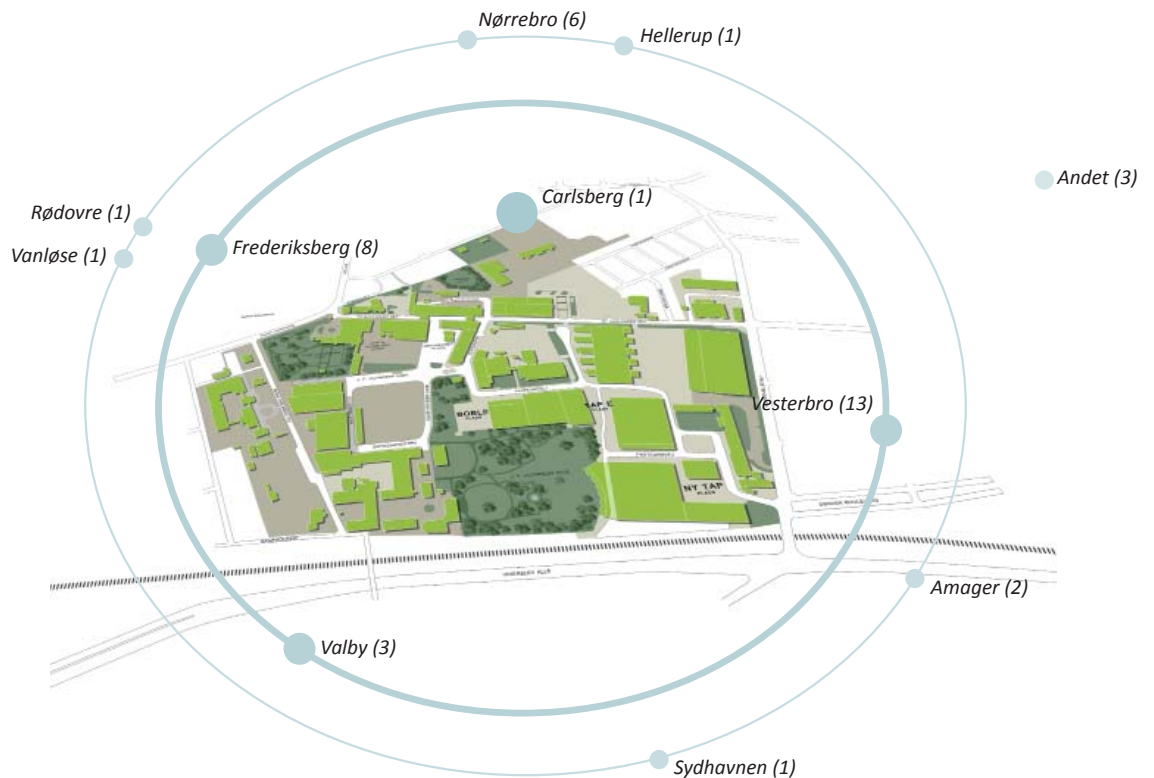
Hvem er brugerne?

Brugerne af de tre byrum udgøres af en relativt blandet brugerskare. De mest dominerende brugergrupper i løbet af de syv dage, vi observerede, var:

- Børnefamilier (med børn over den almindelige legepladsalder (6 år og op))
- Brugere af Dansehallerne (publikum og personer, der arbejder, går i skole eller træner der)
- Dreng/mænd 10-30 år, der leger og træner i byrummene

- Besøgende/turister (mindre grupper på tur for at se Carlsberg-området)
- Forbipasserende, der bruger Carlsberg som transitrum
- Naboer, der lufter hund eller går tur
- Besøgende til events og arrangementer
- Institutioner (skoleklasser, vuggestuer) på besøg en hverdagsformiddag

Ser man på kønsfordelingen på Carlsberg-området, er der i gennemsnit en lille overvægt af mænd (59 %). Det skyldes imidlertid kønsfordelingen på Boble Plads, der som vist i kapitel 2 har en overvægt af mandlige brugere (71 %). Både på Ny Tap Plads og på Tap E Plads er aldersspredningen stor. Blandt de 40 interviewede brugere er spredningen fra 8 til 68 år, dog med en overvægt af mennesker mellem 25 og 45. Ny Tap Plads tiltrækker særligt mange børnefamilier, mens Tap E Plads inviterer en mere blandet brugerskare. Med caféen, adgang til I.C. Jacobsens Have og kulturoplevelserne i Dansehallerne formår

Tap E Plads også at tiltrække en ældre brugergruppe. Flere børnefamilier påpegede i interviewene, at der kører for mange biler på Tap E Plads til, at de har lyst til at bruge den som opholds- og legeplads. Brugere af Boble Plads er hovedsageligt yngre mennesker, primært unge mænd alene eller i grupper og børnefamilier, hvor børnene leger, og forældrene sidder på svellerne. Dette billede hænger ikke overraskende sammen med pladsens programmering til primært bevægelsesmæssige aktiviteter (jævnfør kapitel 2).

Hvor kommer brugerne fra?

Over halvdelen af de interviewede brugere kommer fra de tre omkringliggende bydele (Vesterbro, Frederiksberg og Valby). De resterende er fra den næste ring af bydele: Nørrebro, Amager, Sydhavnen, Rødovre og Vanløse med en klar overvægt fra Nørrebro. Området fungerer således først og fremmest som et lokalt, rekreativt sted. Mange vi talte med var naboer til Carlsberg og havde taget området til sig som deres nærmeste rekreative åndehul. For børnefamilierne

fungerer byrummene som et alternativ til områdets andre legepladser – især fordi de tilbyder noget til lidt større børn, og fordi forældrene synes, det er et mere interessant sted at opholde sig. Anne og Michael, der er på vej hjem gennem Carlsberg med deres lille datter fortæller: "Vi vælger altid den her vej igennem byrummene – den er lidt sjovere end bare at gå ad vejen", ligesom Edith på 57 år fortæller: "Jeg kommer her dagligt med hunden. Det er morsomt at se, når man har boet ved siden af i 32 år". Naboerne udgør en stor del af hverdagsbrugere sammen med mennesker, der arbejder eller har ærinder på Carlsberg. Dem, der kommer længere væk fra, kommer især til arrangementer, events og danseforestillinger, ligesom det lader til, at den gruppe af yngre mænd, der bruger Boble Plads mere regelmæssigt (til skate, BMX, parkour, styrketræning mm.), også er villige til at rejse lidt længere.

Hvor ofte kommer brugerne?

Blandt de 40 interviewede er ca. en tredjedel på

”Da jeg kom her første gang, syntes jeg altså det så virkelig kedeligt ud – men så prøvede jeg det og så var det jo faktisk meget sjovt”

Noel 8 år, skater på Boble Plads med Felix 9 år

Carlsberg for første gang. De kommer for at se, hvad der sker, fordi de har læst om byrummene eller har hørt om dem fra andre. De fleste har dog været på Carlsberg nogle gange før. De har typisk opdaget byrummene for nylig og bruger dem nu ofte: ”Vi opdagede det for en måneds tid siden. Nu er det en fast del af løberuten. Vi gør et stop herinde, og så kan Laura løbe lidt rundt, mens jeg styrketræner”, siger Henrik på 33 år, som vi mødte på Boble Plads. Nogle enkelte fortæller, at de kommer med faste mellemrum, da de deltager i organiserede aktiviteter enten i Boblehallen eller i Dansehallerne.

Hvorfra kender brugerne byrummene?

Brugerne oplyser primært tre måder, hvorpå de har fået kendskab til byrummene. En del fortæller, at de har læst om dem i lokalaviserne og på nettet eller har set indslag om dem i tv. En anden gruppe fortæller, at de har opdaget byrummene ved et tilfælde: ”Vi skulle egentlig til Streetmekka, men så opdagede vi det her på vejen, og nu kommer vi her rigtig meget”, siger Ali

på 17 år, som styrketræner på stativerne på Boble Plads. En sidste gruppe fortæller, at de har hørt om de nye pladser fra deres venner. Byrummene lader til at have en ’fortælle-værdi’: ”Jeg hørte om det for tre uger siden fra en ven. Vi var i Søndermarken og så viste han mig det”, siger Silas på 23, der griller med sine venner på Ny Tap Plads. En anden ung mand på 22 opdagede, at man kunne komme ind på Carlsberg, da han en dag så på facebook, at nogen havde ’tjekket ind’ på Carlsberg for at skate.

Hvordan oplever brugerne byrummene?

Kendetegnende for hovedparten af brugernes vurderinger af byrummene er, at de er positive; både over for byrummene hver for sig og over for Carlsbergområdet som helhed. De synes, det er et spændende sted med høj rekreativ værdi. Mange har haft en god førstegangsoplevelse og har på den baggrund lyst til at komme igen. En stor del af brugerne har taget et eller to af byrummene til sig. Boble Plads bliver opfattet som den mest isolerede plads, og flere fortæl-

>>

Boble Plads

>>

Tap E Plads

>>

Ny Tap Plads

”Jeg læste en artikel om det i Politiken, hvor der stod, at man planlagde at lave det til boliger. De sagde, at det ikke skal være ligesom Tuborg Havn, men det tror jeg, det bliver”

Anders 30 år, sidder på svellerne i løbetøj, Tap E Plads

ler, at de har haft svært ved at finde den. Det er også den plads, der har den mest ensartede og dedikerede brugergruppe, som kommer ofte. Familierne beskriver Ny Tap Plads og Boble Plads som utraditionelle legepladser, man bevæger sig mellem. På Tap E Plads slår forbipasserende et par gange til bolden i de grønne stativer, børn går henover svellerne eller hopper et par gange på trampolinerne. For andre er caféen og især I.C. Jacobsens Have de endelige destinationer, og for endnu andre er det den samlede oplevelse og opdagelse af området, der er besøgets mål. Brugernes historier viser forskellige måder at bruge pladserne på og vidner om, at brugerne oplever byrummene og deres sammenhæng forskelligt alt efter deres behov.

Som en del af interviewene bad vi brugerne vælge de tre ord, som de syntes bedst beskrev byrummene. Det kom der mange forskellige svar ud af, men der tegnede sig også et mønster. Særligt sigende var, at en fjerdedel af de interviewede brugte ordene

’anderledes’ eller ’alternativt’ til at beskrive byrummene. Andre ord, der gik igen, var ’udfordrende’, ’kreativt’ og ’hyggeligt’ især blandt brugerne af Boble Plads og ’sjovt’ hovedsageligt blandt brugerne af Ny Tap Plads.

Tænk, at det er åbnet op!

Næsten alle brugerne er forundrede over, at området i det hele taget er åbnet op. De er meget positive over for det, og fortæller om deres store glæde, da de første gang opdagede, at de kunne gå ind på området – og at der oven i købet var lavet aktiviteter til offentlig brug derinde. Carsten på 51 siger: ”Byrummene og aktiviteterne herinde åbner jo virkelig det ellers lukkede sted op, og det bliver en del af byen”. En anden bruger siger: ”Det minder mig lidt om Charlie og Chokoladefabrikken, det er noget lukket, som er blevet åbnet op”.

At gå på opdagelse

Brugerne fortæller, at de godt kan lide at være på

Carlsberg, fordi det er spændende, og der hele tiden er et nyt hjørne at gå på opdagelse rundt om. En bruger fortæller: "Det er et af de få steder i byen, hvor man kan finde en krog, man ikke har set før. Så det er lidt ligesom en god bog – man skal ikke se det hele på én gang". Hanne og Lotte på 64 år fortæller: "Det er lidt som i Tivoli – 'orv se det, det skal vi også lige se'!".

Anderledes og kreativt

Byrummene beskrives som alternative og anderledes. Især er mange overraskede over Rebskoven. Det anderledes knytter an til det uprogrammerede, kreative og alle de muligheder, der findes på Carlsberg. Det kommer også til udtryk i brugernes vanskeligheder med at benævne de forskellige steder og inventar: "Det er et mærkeligt sted, en underlig legeplads – eller hvad det nu er", siger Sofia på 17 år. Desuden kan prædikaterne 'anderledes' og 'kreativt' handle om, at der jævnligt kommer nye installationer til pladserne, eller at man pludselig møder et uventet arrangement. Veninderne Line på 19 og Christiane

på 21 fortæller, at de tit går tur på Vesterbro: "Og så går vi her hen. Hver gang man kommer, er der altid noget nyt at se. Så vi kommer for at se, hvad der gemmer sig heroppe".

Her er lidt tomt – men fedt!

Flere af brugerne siger, at de er blevet overraskede over, at der er tomt på Carlsberg. De har haft en forventning om, at der ville være mere liv og flere mennesker. Kommer man på andre tidspunkter end i forbindelse med store events eller på en lørdag formiddag med høj sol, hvor der er mange børnefamilier, er det ikke menneskemylder, man møder. De store åbne flader og rumligheden giver stedet et præg af tomhed. Tomheden bliver dog ikke kun opfattet negativt. Stort set alle, der beskriver Carlsberg som 'tomt', tilføjer ved nærmere eftertanke, at det egentlig er rart, fordi det giver byrummene en tiltalende karakter som en oase midt i byen: "Jeg synes her er øde, men jeg kan faktisk godt lide det, så har man det lidt for sig selv", siger Henrik på 33, der besøger

”Jeg går tit igennem Carlsberg og bruger området som en smutvej – men også nogle gange som en omvej, fordi jeg nyder stedet”

John 59 år, lufter hund

Boble Plads med sin lille datter. Amalie på 28 er på tur med sin mødregruppe og sætter også pris på den gode plads: ”Det bedste er roen. Det er faktisk lidt dejligt, at der er god plads og ikke er så mange mennesker”, og Malthe på 25, der griller på Boble Plads med BMX vennerne, siger: ”Det er fedt, at det er et pusterum, som samtidig er så tæt på byens liv. Hvis man vil på café, tager det kun få minutter før man er på Vesterbro”. Flere skatere sætter pris på fraværet af for mange mennesker, for så skal de ikke bekymre sig om at køre folk ned, og børnefamilierne føler de kan slappe mere af.

Hipt eller folkeligt?

I forbindelse med beskrivelsen af byrummene som anderledes og kreative rejser nogle af brugerne en kritik af byrummenes udtryk. De efterspørger ”hyggebænke” og ”grønt inventar” og synes, at der er for ”smart og hipt” på Carlsberg. Hvor nogle brugere mener, at den uprogrammerede stil giver plads til alle, mener en anden gruppe, at rummene er alt for fo-

kuserede på de unge og byens hippe grupper. Vivi på 51, der dagligt går tur med sin hund på Carlsberg siger: ”Man skal passe på, at der ikke kommer for mange af de smarte ting, som rebene, de grønne stativer og svellerne – jeg vil hellere have små fine bænke, blomster og springvand.” En anden bruger efterlyser mere folkelighed: ”Der måtte gerne være lidt mere rød pølse og fadøl over det. Carlsberg skulle bruge den folkelighed, de har. De prøver at være hippe, men jeg synes godt det måtte være mindre hipt. Det er jo Carlsberg”.

Bilerne

Det er bemærkelsesværdigt, at brugerne er så positive over for byrummene, og de har faktisk svært ved at svare på, hvad de synes mindst om. Enkelte svarer trampolinerne på Tap E Plads, manglen på skralde-spande på området, for lidt skater-inventar, manglen på grønt eller aktiviteter for de mindste. Bilerne og trafikken på Carlsberg er derimod en ganganger. Trafikken er en særlig barriere for børnefamilierne: ”Bi-

”Det er fint, at det ikke er statisk. Det er godt, at det udvikler sig hele tiden”

Carsten, 39 år, på Boble Plads med sine børn

lerne kører for stærkt, de er ikke så gode til at tage hensyn. Nede ved cafeen er det meget slemt, det er også derfor, vi ikke er dér men her [Boble Plads]. Her er der mere lukket” siger Gunva på 41, der kommer på Carlsberg med sin mand og to børn.

’Det ser jo ikke midlertidigt ud!’

Kendetegnende for brugernes oplevelser er, at de ikke oplever Carlsberg som ét samlet og midlertidigt byrumsprojekt. De oplever fragmenter af projektet i form af en masse små lommer og muligheder. De går ind og ud af området og ’plukker’ det, de bedst kan lide. Mange kommer fx på Carlsberg for at se I.C. Jacobsens Have og tager byrummene med som en positiv ekstraoplevelse. Kun få af de interviewede er klar over, at byrummene er midlertidige, og de fleste blev overraskede og ærgerlige, når vi fortalte dem det. Brugerne tager byrummene til sig som en del af deres by, som den del af det mulighedsrum, en by er for sine beboere. Det er især brugerne af Boble Plads, der er kede af, at den forsvinder en dag. Det er her,

vi finder den mest etablerede brug, og hvor brugerne er der på grund af bestemte udfoldelsesmuligheder. Når det kommer til Rebskoven, er der mere forståelse blandt brugerne over for midlertidigheden. Den har en midlertidig karakter.

Almindelige mennesker, der kommer på Carlsberg ofte eller mere sjældent, har ikke planlæggerens helikopterblik. De kender ikke til det midlertidige byrumsprojekts forudsætninger og formål. De tilegner sig i stedet pladserne i en hverdagskontekst og opbygger gradvist en relation til stederne. Helene på 31, som vi møder på Boble Plads med sin skoleklasse, er glad for, at Carlsberg udnytter ventetiden til at lave noget midlertidigt, men hun siger også mere alvorligt: ”Det er altså ærgerligt, at det forsvinder. De skal huske, at de har skabt behov nu. Det er de altså nødt til at tilfredsstille et andet sted – ellers kommer folk ikke”. En anden bruger siger: ”Området er jo stadig under udvikling, det virker stadig lidt øde og kedeligt, men det er jo også lige begyndt”.

>>

Boble Plads

>>

Tap E Plads

>>

Ny Tap Plads

”Nogle af elementerne på pladserne bliver brugt meget. Kan de ikke flytte dem og bruge dem andre steder, så de ikke bare forsvinder?”

Anders 42 år, på Carlsberg med sine to børn

Opsamling

Carlsberg er blevet indtaget – og særligt af sine nærmeste naboer fra Vesterbro, Frederiksberg og Valby. De lægger vejen forbi det nyåbnede område på vej ud eller hjem i hverdagene og som led i en familietur i weekenden. Der kommer mange forskellige typer af brugere til Carlsberg – ikke kun privatpersoner men også lokale institutioner. De sætter alle pris på at udforske og opdage området, og på at det er et anderledes og skævt sted, der, selvom det kan virke tomt, har en særlig stemning.

Brugerne er generelt positive og glade for byrummene. Inden de kommer til Carlsberg har de ofte forventninger om, at området er fyldt med mennesker, men de bliver mere forundrede end skuffede, når de kommer frem og oplever en tom oase-stemning. Carlsberg er et spændende opdagelsesrum, men det er også et sted, som brugerne inkorporerer i deres daglige færden i og gennem København, og som de opbygger forventninger og ejerskab til. De nye spor af liv på området indgyder forventninger hos brugerne om, at de har en masse i vente, og at der vil blive ved med at ske ting på Carlsberg.

4.

ER

FORVENTNINGERNE
BLEVET INDFRIET?

Boble Plads

Hvordan har de midlertidige byrum levet op til initiativtagernes oprindelige intentioner? Og i hvilket omfang har de indfriet forventningerne blandt Carlsbergs nuværende lejere? Disse spørgsmål kan naturligvis ikke besvares udtømmende kun et halvt år efter, det sidste byrum blev taget i brug. Alligevel vil vi i dette kapitel sammenstille nogle af de oprindelige intentioner og forventninger med aktørernes vurderinger efter ibrugtagningen af de tre midlertidige byrum.

Initiativgruppen

Initiativgruppen består af Realdania, Lokale- & Anlægsfonden, Københavns Kommune og Carlsberg Ejendomme. Gruppen har i fællesskab finansieret og ledet projektet. Gruppens fælles intention med det midlertidige byrumsprojekt har dels været at sætte Carlsberg på det mentale bykort hos de københavnske borgere, altså øge *kendskabet* til bydelen og dels at trække mennesker ind i en ny bydel, der hidtil har været lukket fabriksland og derved skabe

byliv. Gennem projektets konkrete aktiviteter har det desuden været et selvstændigt mål for initiativgruppen at høste erfaringer med, hvilken rolle midlertidige aktiviteter kan spille i byudviklingsprojekter og i skabelsen af *byliv* i etableringsfasen af en ny bydel.

Initiativgruppens forventninger forud for projektets realisering

Carlsberg Ejendomme forventede blandt andet, at byrumsprojektet gennem helt simple greb ville bringe forskellige typer af mennesker på gaden, og at det ville kunne medvirke til en udvidelse af Vesterbro. Blandt Realdanias forventninger var, at projektet kunne fungere som et laboratorium, der kunne vise, hvilke byrumselementer, der skaber liv og hvilke, der ikke gør. Det var ligeledes et håb, at projektet efter et år ville have skabt afledte effekter.

Lokale- og Anlægsfonden håbede blandt andet på, at Carlsberg efter et år med byrummene ville være et sted, hvor folk lægger turen forbi eller aftaler af tage til. Dertil håbede de på, at byrummene ville få folk til

Tap E Plads

at bevæge sig.

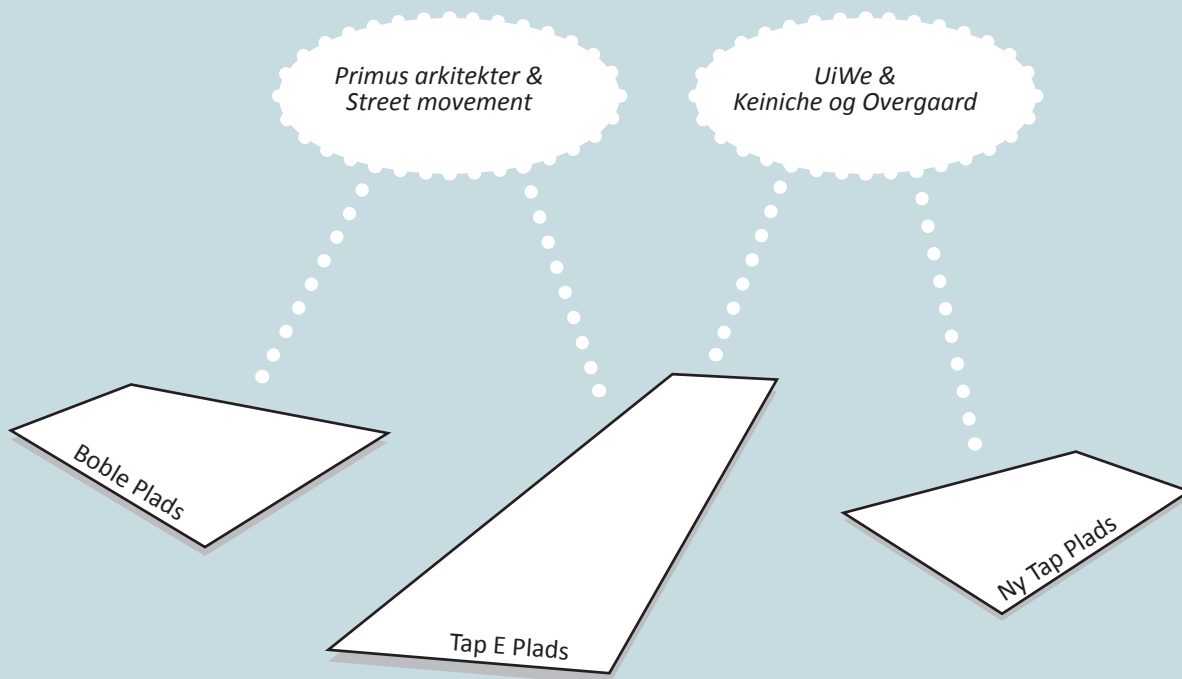
Københavns Kommune forventede blandt andet at se tendenser til, at folk kommer og bliver i området og ikke kun passerer igennem på vej til arbejde eller andet. Altså at byrummene vil være i stand til at lokke folk til udelukkende for at opleve området og dermed skabe liv i byen.

Initiativgruppens vurderinger et år efter

Overordnet er initiativgruppen i dag positive og føler, at deres forventninger til projektet cirka et år efter det første byrum åbnede, er blevet indfriet. Der var ingen mennesker i området før, og nu ser de stort set altid mennesker – få eller mange. Man kan ifølge gruppen diskutere, hvor mange mennesker der skal til, og om bylivet er mere eller mindre intenst, end de havde forventet. Initiativgruppen vurderer også, at kendskabet til området blandt byens borgere er øget dramatisk. Blandt andet som følge af presseomtale i forbindelse med åbningerne af de tre midlertidige byrum, afholdelsen af større events på

området og almindelig mund til øre. Særligt Rebskoven på Ny Tap Plads har været på manges læber og er også nået uden for landets grænser gennem omtale i internationale magasiner: "Rebskoven har været byrumsprojektets fyrtårn," siger Astrid Bruus Thomsen, Realdania. "Ny Tap Plads ville ikke være interessant uden de andre to, den er ikke bylivsskabende i sig selv, men markant". Hvilket aftryk de midlertidige byrum vil sætte på den kommende by er endnu ikke muligt at sige, men initiativgruppen vurderer, at byrummene har været med til at forme en begyndende identitet for Carlsberg som byområde.

Boble Plads bliver af hele initiativgruppen vurderet som en succes – de få virkemidler og det lille budget taget i betragtning. Pladsen er som ønsket blevet et samlingssted for den uformelle og uorganiserede idrætskultur, og gruppen er enige om, at Boble Plads skiller sig ud ved at være mere afskærmet, afgrænset og tryk end de to andre pladser. Den ligger og putter sig under træer, og trafikken bliver ledt uden om

3 byrum, 4 rådgivere, 2 designteams

4 rådgivere fordelt i to designteams fik af initiativgruppen til opgave at designe de tre midlertidige byrum. Overordnet ønskede rådgiverne at lave et 'byrumslaboratorium' for testningen af fremtidens Carlsberg. De var interesserede i at udnytte det bredere mulighedsrum, som opstår med midlertidige aktiviteter. Regler og rammer er ikke på forhånd så fastlåste, som når det vedrører permanente aktiviteter. For rådgiverne lå den store udfordring i byrumsprojektet imidlertid i den daglige drift og aktivering af pladserne. Rammerne og elementerne er én ting, men alle rådgivere så fra projektets start et stort behov for kontinuerligt at aktivere pladserne gennem både events og daglige initiativer.

Boble Plads blev designet af teamet bestående af Primus arkitekter og Street Movement. Målet her var at lave alternative rammer for både ophold og bevægelse i byrummet. De ville skabe elementer, der brød med gængse normer for, hvordan man sidder, og hvordan man er aktiv i det offentlige rum. De ville bygge elementer, der 'frister' til begge dele og vise, at det er ok at bevæge sig på mange forskellige måder i det offentlige rum. Deres håb var, at aktiviteterne ville sprede sig ukontrolleret ud i Carlsberg området. Et af de designs, temaet skabte, var svellemøblet, som de definerede som et aktivitetsmøbel og et socialt møbel. Tanken med møblet var, at det både skulle kunne bruges til ophold og bevægelse, og at det netop er op til brugerne selv at definere dets funktion gennem aktiviteter i forskellige situationer.

Tap E Plads blev til i et samarbejde mellem de to designteams. Balancepladerne og svellerne på pladsen er designet af Street Movement og Primus Arkitekter. Det er to forskellige møbler til at aktivere kroppen: "Alle vores elementer er tegnet til kroppe og ikke til aldre, de skal aktivere kroppen med en generel, men overraskende funktion", udtaler teamet. Keinicke & Overgaard og UiWe stod bag de grønne pæle, der var tiltænkt Dansescenen til brug for kommunikation og den hvide projektorvæg, der udover at kunne bruges til udendørs fimforevisninger havde flere funktioner, dels at binde pladsen bedre sammen og dels at sænke trafikken.

Ny Tap Plads blev opført af Keinicke & Overgaard og UiWe. Teamet var optaget af at udnytte projektet til at få et billede af Carlsbergs fremtidige profil ved – med Christian Pagh fra UiWes ord – "at få afspærringerne vendt om til en velkomst og til en du-kan-være-med-oplevelse". Ny Tap Plads var den sidste af de tre pladser, der blev til, og centralt for designet af dette byrum var, at det skulle supplere de to andre byrum. Teamet besluttede at lave et mere ekspressivt og æstetisk rum, hvor halvtaget kunne udnyttes i skabelsen af en slags skulpturel legeplads. De skabte Rebskoven som et element på pladsen, der kunne stå også uden mennesker og uden at virke tom, idet de vurderede, at alle tre pladser ikke ville kunne trække lige meget menneskemylder: "Det er en pointe, at vi ikke har et præcist billede af, hvem der vil bruge den, pladsen skulle være mere åben overfor en bredere brug og fortolkning", sagde Flemming Overgaard fra Keinicke & Overgaard umiddelbart inden indvielsen af pladsen.

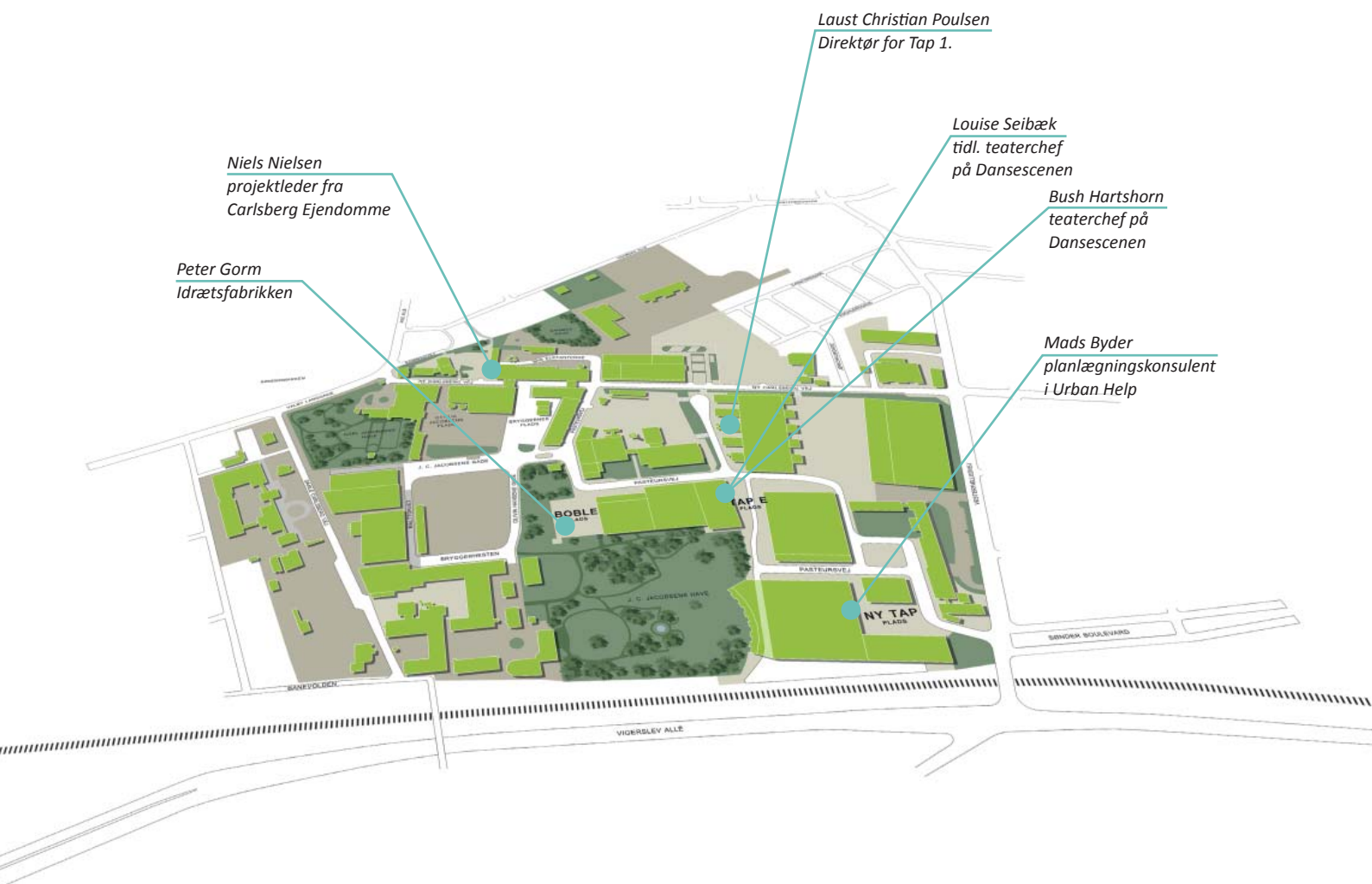
Ny Tap Plads

pladsen. Astrid Bruus Thomsen fra Realdania lægger vægt på, at brugerne på eget initiativ har taget de omkransende skråninger i brug og tilføjet en lille rampe i træ, ligesom der er malet graffiti på et par sveller. Det er ifølge hende et positivt udtryk for, at brugerne har taget pladsen til sig og videreudviklet den.

Tap E Plads opleves i modsætning til Boble Plads langt fra som afgrænset. En del erhverv grænser op til pladsen, og der kører fortsat biler igennem. Det giver pladsen et helt andet udgangspunkt, vurderer gruppen. Caféen og svellerne er de mest centrale elementer på pladsen: "De gør, at folk bremser op; enten sætter de sig ned eller tager 'en god omvej' over svellerne", påpeger Per Schulze fra Lokale- og Anlægsfonden, men "de kommer ikke herhen for at opleve pladsen. De bruger den, når de er der", siger Jacob M. Andersen, Carlsberg Ejendomme. Gruppen beskriver pladsen som et forsøg på at binde et område sammen af forskellige elementer designet af begge rådgivnings-teams.

Ny Tap Plads har i evalueringsperioden (maj og juni 2011) været anvendt til dialogmøbel-festival. Det betyder, at de oprindelige elementer, rebskoven, svellerne og københavnerbænken, har været suppleret af et antal dialogmøbler, som i høj grad har påvirket brugen af pladsen. "Det er interessant, at dialogmøbel-festivalen og FriZonen er kommet til siden åbningen og har påvirket brugen og aktiviteterne", påpeger Astrid Bruus Thomsen. FriZonen er et kulturelt initiativ og idéværksted etableret i samarbejde mellem ungdomskulturhuset KraftWerket under Københavns Kommunes Kultur- og fritidsudvalg og Carlsberg Ejendomme.

Gruppen er enige om, at Ny Tap Plads har været det største eksperiment og den største satsning. Gruppen ønskede, at pladsen skulle kunne fungere som en anderledes passage også uden mennesker. Per Schulze fra Lokale- og Anlægsfonden påpeger, at Rebskoven har overrasket positivt: "Den har ikke blot kunstnerisk værdi, men inviterer også til en anderledes form for bevægelse og frister mennesker, der måske ellers

ikke ville bevæge sig. Og så er det et oplagt mødested – vi mødes ved rebene”, siger han.

Superbrugerne

Superbrugerne er en gruppe udvalgte repræsentanter for det daglige liv i området. De har haft deres gang i området før de midlertidige byrum blev etableret og har som daglige brugere af området klare ønsker og holdninger til byrummene.

Superbrugernes forventninger forud for projektets realisering

Niels Nielsen, projektleder i Carlsberg Ejendomme, har fra projektets start været meget forventningsfuld til det midlertidige byrumsprojekt: ”Det tager måske 15-20 år at få liv til Carlsberg, men med det her projekt har Carlsberg Ejendomme taget beslutningen om at forsøge at skabe liv fra dag 1 og få skabt den by, hvor folk tænker, at her skal jeg bo”. Niels Nielsen forventer, at byrumsprojektet vil have den effekt, at folk kommer til Carlsberg og kommer igen.

Mads Byder, kommunikationsrådgiver i Urban Help og administrator af de midlertidige lejemål i Ny Tap, har særligt haft forventninger til de midlertidige byrums effekt på kendskabet til Carlsberg som et sted, hvor der sker noget på både den kunstneriske, kulturelle og idrætslige scene. Carlsberg er indtil videre særligt befolket af det, Mads Byder kalder boheme segmentet, som udgør hovedparten af de lejere, der befolker Ny Tap, men han forventer, at byrummene bliver de nye mødeplatforme, der vil trække spor af liv fra den bredere befolkning ind i Carlsberg. Samtidig tror han på, at livet inde i bygningerne vil kunne trækkes uden for. Han håber desuden, at man ved at organisere, facilitere og kommunikere aktiviteter på pladserne på den rigtige måde både vil kunne fastholde kunstnerne og de kreative, samtidig med at man tiltrækker alle de andre.

Louise Seibæk, tidligere teaterchef på Dansescenen, udtrykte et ønske om, at Carlsberg kunne blive en bydel, hvor også Hr. og Fru Hansen kun-

”Ny Tap plads genererer megen interesse. Den 9. december til åbningen var det virkelig koldt, men der var fyldt med mennesker. Den appellerer til både små og store og har ingen begrænsninger”

Anne Nørgaard, Carlsberg Ejendomme

ne have lyst til at komme, fordi der er noget at komme efter og noget at lave på Carlsberg – en levende og mangfoldig bydel. Louise Seibæk havde især høje forventninger til caféen, som hun var sikker på ville blive en succes både for hverdagsbrugerne og som en image-skabende attraktion.

Laust Christian Poulsen, direktør for Tap 1, håbede, at byrummene kunne være med til at udfordre den megen gennemgang, der har kendetegnet området: ”Hvis man formår at lave reelle muligheder for ophold, så vil bylivet ændre sig, så vil folk vælge at sætte sig ned, og der vil være mindre gennemgang”. Han håbede desuden, at projektet kunne bidrage til en rummelig bydel, der både huser arrangementer som ’Distortion’ og højt profilerede konferencer.

Peter Gorm Hansen, bestyrelsesformand i den selv-ejende institution Idrætsfabrikken, har medvirket i etableringen af Boble Plads og i projektet med at anvende den gamle lagerhal ved siden af til boble-

hal. For ham har interessen i de midlertidige byrum været at koble gadeidrætten til Carlsberg og forsøge at bringe forskellige former for idræt sammen. Peter Gorm Hansen har særligt ønsket at se, hvorvidt nye muligheder for bevægelse kunne blive anledningen til, at folk kommer til Carlsberg, og hvordan bevægelse og idræt kan supplere et område, der hidtil har været præget af kulturelle arrangementer. Helt konkret har han håbet på, at der kunne skabes sammenhæng mellem brugen af Boblehallen og Boble Plads.

Superbrugernes vurderinger et år efter

På spørgsmålet om, hvorvidt der er kommet det forventede byliv på Carlsberg, svarer superbrugerne tøvende. Der er skabt udendørs rammer, og der er kommet mennesker, men folk er bestemt ikke strømmet til. Imidlertid er livet inde i bygningerne i højere grad rykket udenfor på pladserne, som man også havde håbet på: ”Folk tager en kaffe udenfor i det gode vejr eller vælger at rykke et møde ud på en af svelterne”, siger Mads Byder, og Bush Harthorn, nu-

”Boble Plads fungerer som midlertidigt byrum, fordi den er programmeret på en måde, der inviterer til at andre kommer ind og er med til at videreprogramere”

Astrid Bruus Thomsen, Realdania

værende teaterchef på Dansescenen, fortæller, at han holder møder ude på svellerne på Tap E Plads og ser sine kollegaer gøre det samme. Han er begejstret for svellerne som et alternativt ’møde-møbel’, der bryder med de klassiske sidde-konstellationer. Pladserne udgør generelt udendørs pauserum for de arbejdende. Bush stiller sig fx i rebskoven, når han trænger til et øjeblik ro eller en tænkepause.

På kendskabs-siden er superbrugerne enige om, at der er sket en del i løbet af det sidste år. Bush Hart-horn påpeger, at det centrale område omkring de tre pladser nu har klaret taxa-testen! Taxachaufføren kører direkte derhen – han ved, hvor det er. Mads Byder har mærket, at ventelisten til de midlertidige lejemål i Ny Tap er vokset. Der kommer nu 5 nye henvendelser om ugen. ”Branding-delen af projektet, at få folk til at tale om Carlsberg og alle de ting, der sker herude, er lykkedes rigtig godt. Det er nok en blanding af aktiviteterne herude og så pladserne, der har gjort det. Nu kommer der også børnefamilier”, siger han.

Der er ifølge alle superbrugerne mest liv på Boble Plads. Her er funktionerne mere entydige og præmisserne klarere end på de to andre pladser, og derfor er pladsen lettere tilgængelig, vurderer Laust Christian Poulsen. Superbrugerne fremhæver generelt Boble Plads som den plads, der sikrer den brede brugerskare på Carlsberg. Oplægget til både indendørs og udendørs gadeidræt har tiltrukket både unge, der kommer målrettet for at dyrke deres specifikke sport, og børnefamilier med især lidt ældre børn. ”Boble Plads er et godt modstykke til de andre segmenter, der kommer på Carlsberg”, siger Peter Gorm Hansen.

I forhold til Tap E Plads er især Laust Christian Poulsen ikke imponeret. Her er opgaven med at skabe byliv ikke løst: ”Det er ikke et naturligt samlingssted. Der mangler ’the reason why’, og at folk ved, hvad de kommer til. Det hjælper, at caféen nu har faste åbningstider, men før vidste man ikke, om man kunne komme ind, hvis det fx begyndte at regne. Folk går forbi og hopper lidt [på trampoliner og sveller], og så

”Før skulle man bare hurtigst muligt igennem Tap E Plads, man gjorde ikke ophold. Nu må man lige op på svellerne. Børn går ikke bare igennem, de stopper op og afprøver stedet”

Per Schulze, Lokale- og Anlægsfonden

går de videre, men det er ikke pladsliv. Pladsen tiltrækker ikke liv i sig selv”. Peter Gorm Hansen og Bush Harthorn er af samme holdning til både Tap E Plads og Ny Tap Plads: Anledningen til at komme mangler stadig. Bush Harthorn peger på, at byrummene ikke trækker liv i sig selv, men snarere understøtter det liv, der allerede er på Carlsberg. Tap E Plads er en gennemgangsplads, der har liv takket være de omkringliggende aktiviteter som caféen, Dansescenen og I.C. Jacobsens Have. Pladsen er et samlingssted for publikum, når der er arrangementer i de nærliggende bygninger, og den fungerer som kortvarige ophold for venten, pauser og møder i hverdagen.

Om Ny Tap Plads fremhæver superbrugerne særligt dens æstetiske kvalitet: ”Rebskoven er et meningsfuldt kunstværk, der skaber fylde på pladsen og fungerer godt uden mennesker”, siger Mads Byder, der via sin hyppige gang på pladsen har lagt mærke til, at den både har været brugt til optagelser af musikvideoer og er et populært udflugtsmål for lokale børne-

familier især i weekenderne. Laust Christian Poulsen beskriver Ny Tap Plads som stedet for de unge, kreative og smarte, og siger at han generelt savner både det etniske København og de ældre på Carlsberg.

”Det midlertidige åbner en mulighed for at prøve noget af. Man skal ikke stå til ansvar for evigheden, men kun for en periode”

Christian Pagh, UiWe

Opsamling

Svaret på spørgsmålet om, hvorvidt forventningerne til byrumsprojektet er blevet indfriet, er tosidet. På kendskabs-siden har projektet medvirket til, at Carlsberg i dag forbindes med andet og mere end ølbrygning. Her har særligt Rebskoven på Ny Tap Plads opnået at få positiv omtale i både danske og udenlandske medier og har dermed eksponeret Carlsberg som et sted, hvor der sker noget nyt og skævt. Et andet positivt resultat er, at livet inde i bygningerne er trukket udenfor. Der er for første gang kommet udendørs opholdsmuligheder for de mennesker, der dagligt færdes på Carlsberg. På bylivs-siden er superbrugere overraskede over den relativt lille effekt byrummene har haft indtil nu. Boble Plads er den eneste af pladserne, der formår at tiltrække et tilbagevendende publikum. I forhold til de to andre pladser er der kommet relativt få mennesker, brugergruppen er ganske smal og det er stadig begivenheder, der trækker større menneskemængder. Carlsberg er åbnet op, men der kan altså, særligt ifølge området's superbrugere, endnu gøres en del for at koble området op på den omkringliggende by og byde hverdagslivet indenfor.

5.

MIDLERTIDIGHED SOM STRATEGISK BYUDVIKLINGS- VÆRKTØJ

”Midlertidighed er en pausefisk, der kan bidrage til byudviklingsdiskussionen. Udfordringen er, hvordan det kan blive andet og mere end oplevelse med transformativ karakter”

Christian Pagh, UiWe

Med den strategiske brug af midlertidige aktiviteter i byplanlægningen er aktiviteterne ikke længere isolerede fænomener, der alene finder sted for deres egen skyld. De anses i mange sammenhænge for at være forandringsagenter, som forventes at skabe fornyet opmærksomhed om et ellers livløst område og tiltrække mennesker i et omfang, der kan sparke byliv i gang og dermed øge investorinteressen for et område. Kendetegnende for midlertidige aktiviteter er, at de tester et områdes fremtidspotentiale med særligt fokus på dels stedets specifikke kvaliteter og historik, dels brugerdreven innovation, og dels hvordan et områdes gode omdømme og kreative islæt kan øge den økonomiske værdi. I ordet ’midlertidig’ ligger, at aktiviteterne følger efter noget og før noget andet. I dette kapitel vil vi på baggrund af de foregående kapitler diskutere, hvordan de midlertidige byrum på Carlsberg kan sætte sig spor i den fremtidige byudvikling.

Når man betragter byrummene på Carlsberg fra et

strategisk perspektiv – og dermed har fokus på deres afledte effekter på den igangværende byomdannelse, hører det med til historien, at byrummene ikke oprindeligt var tænkt som en integreret del af udviklingsstrategien. Det kunne de have været, men i dette tilfælde var det finanskrisen, som skabte en ufrivillig pause i byggeplanerne. Recessionen satte udbygningstaksten gevaldigt ned, og i ventetiden opstod muligheden for at tilføre Carlsberg et skud midlertidighed i form af et byrumseksperiment, der i mellemtiden kunne hale liv og mennesker indenfor.

Spor i fremtidens Carlsberg

De midlertidige aktiviteter på Carlsberg har kun levet et lille år. Den sidste plads, Ny Tap Plads, endda kun et halvt. Det er derfor begrænset, hvor meget man endnu kan sige om byrummenes reelle effekt på omdannelsen af Carlsberg og det fremtidige byområde. Pladserne er stadig i gang med at blive opdaget og oplevet af brugerne.

”Midlertidigheds-diskussionen er en 1:1 diskussion. Tingene er der, og man diskuterer det, mens man bruger det. Man overvejer om det er den rigtige vej at gå”

Kristian Villadsen, Gehl Architects

Byrumsprojektet er som nævnt berammet til at vare 5 år, men levetiden afhænger af den konkrete udbygningstakt. Som det ser ud i øjeblikket (sommeren 2011), vil Rebskoven sandsynligvis skulle nedrives eller flyttes allerede ca. et år efter åbningen. Men spørgsmålet er om – og i så fald hvordan – de tre byrum kan påvirke udviklingen af Carlsberg på længere sigt. Hvilke spor vil eksperimentet efterlade?

Generelt kan midlertidige aktiviteter påvirke på flere måder. De kan både bidrage til dannelsen af et områdes identitet, de kan efterlade sig konkrete fysiske spor, og de kan påvirke de mennesker, som er involverede lokalt. Det gælder også på Carlsberg.

Fysiske spor

Det er endnu et åbent spørgsmål, om det vil være muligt at videreføre dele af de midlertidige byrum. Men i alle byrummene eksperimenteres med nye former for møbler og byrumsinventar, der inviterer til leg og samvær, og flere informanter fremhæver svel-

lemøblerne som et element, der rummer potentiale til at indgå i en fremtidig byudvikling.

Svellemøblet, der består af store sammensatte egetræssveller, er et kombineret opholds- og aktivitetsmøbel, der har vist sig at blive brugt til både leg, sport, møder, venten, pauser, samtaler og til kortere og længere ophold. Man kan diskutere, om antallet af brugere af svellerne (jf. kapitel 2) til fulde har indfriet forventningerne, men møblet rummer noget af det, der kendetegner byrumsprojektet og måske i et eller andet omfang også udviklingen af Carlsberg; nemlig den åbne programmering. Arkitekt og byplanlægger Kristian Villadsen fra Gehl Architects er begejstret for svellerne: ”Når de bare står, virker de ikke tomme, men indbyder til ophold og har samtidig en visuel signalværdi og en poetisk kvalitet. De inviterer de ting, der er inde i bygningerne, ud i rummene. Det er en særlig kvalitet ved dem, at de kan håndtere, at der ikke altid er så meget liv”. Svellemøblet er i et og samme møbel en anderledes og inspirerende bænk og et

”Som rekreativ magnet for lokalområdet har Carlsberg et stort potentiale, men de store events, der trækker på et større opland, kræver dedikeret drift af de rigtige folk”

Flemming Overgaard, Keinicke & Overgaard Arkitekter

træningsmøbel, siger seniorprojektleder fra Kræftens Bekæmpelse Simon Rask: ”Bevægelsesmæssigt lægger de op til parkour, men det er også et ligge- og siddested. De er mere inspirerende end almindelige bænke, de har en fleksibilitet, og de inviterer til, at man sætter sig ned et øjeblik”. Svellermøblet er det eneste element i byrumsprojektet, der går igen på alle tre pladser. Samtidig er det det element, der nemmest vil kunne flyttes rundt, når de enkelte pladser nedlægges, vurderer Niels Nielsen fra Carlsberg Ejendomme.

Udover sin funktionsmæssige fleksibilitet har møblet ifølge Kristian Villadsen også en helt anden kvalitet i sit ikonografiske udtryk og varemærkepotentiale: ”Svellerne kunne godt blive permanente, de har en særlig egenskab som et byrumsmøbel og har stærke rumlige kvaliteter og i samspil med københavnerbænkene, som er blevet opstillet på Carlsberg, kunne de blive signalet om, at Carlsberg både er en del af København, men samtidig er noget for sig selv”.

Kulturelle spor

Kan de midlertidige byrum påvirke karakteren af bylivet på længere sigt? Det kan naturligvis være vanskeligt at spå om. Erfaringer fra tilsvarende byomdannelse viser, at det ofte er nogle helt andre brugergrupper, som tager over, når først boliger, erhverv og institutioner skyder op. Det vil i stort omfang også ske på Carlsberg. De billige lejemål med kreative erhverv og store pladskrævende events vil vige pladsen for mere traditionelle byfunktioner og hverdagsliv. Alligevel er de midlertidige byrum i disse år med til i et vist omfang at præge den måde, hvorpå både de professionelle aktører (bygherre, investorer, rådgivere, fagfolk m.fl.) og brugerne oplever området, og de muligheder de dermed forestiller sig.

Alle tre byrum er udformet med et udpræget fokus på bevægelse, hvad enten det er at gynge i tovene, hoppe rundt på svellerne eller udfordres på parkourbanen. Simon Rask, der til daglig arbejder med bevægelseskultur i byen i Kræftens Bekæmpelse, ser her

”Man kunne godt åbne endnu mere op, det er svært at finde pladserne. Måske kunne man lave flere direkte forbindelser til, hvor folk bor. Man har kun lige åbnet lågen”

Simon Rask, Kræftens Bekæmpelse

et fremtidigt potentiale: ”Midlertidighed kan fremme tendenser i forhold til eksempelvis bevægelse, hvis man tager erfaringerne med. Man kan få viden om, hvem der bruger det, hvad de tænder på, hvordan de bruger det, og om det er det rigtige, man har lavet”. Sports- og bevægelsesaktiviteterne på Boble Plads og i den tilknyttede boblehal tiltrækker både organiserede og selvorganiserede udøvere, der er kendetegnet ved, at de kommer tilbage og bruger anlæggene igen og igen. Det skaber ejerskab og dermed også en interesse i at videreføre funktionerne i fremtiden. ”Om det sætter sig spor, kommer an på, hvad man gør bagefter. Det har højnet mulighederne, men man har også skabt forventninger. Hvis man ikke stiller noget i stedet, så bevares billedet ikke, og måske vil der være nogen, der råber op, hvis det ikke er her”, siger Simon Rask. Når man dertil tager tidens generelle fokus på sundhed, bevægelse og leg i betragtning, er det nærliggende at antage, at de midlertidige byrum – og måske særligt Boble Plads – vil bidrage til at fastholde leg og bevægelse som centrale elementer i en fremtidig

bylivskultur på Carlsberg.

Stedsidentitet

Alle tre byrum blev åbnet med hver sin reception, og der blev udsendt nyhedsbreve og skrevet artikler i pressen. På den måde er byrummene med til at skabe en fortælling om Carlsberg, som rækker langt ud over de lokale aktører og faktiske brugere. Byrummene indgår på subtil vis i den første spæde branding af den by, som i de kommende år vil vokse frem. Rebskoven er et godt eksempel på et element, der utvivlsomt har identificeret Carlsberg som et sted, hvor kunst, kultur og bevægelse forenes i skæve eksperimenter: ”Rebskoven lyder af midlertidighed. Den er rå og kantet, den er provokerende, fordi den ikke er defineret til nogen bestemt brug. Man bliver grebet af det. Jeg får lyst til at gå over og prøve”, siger Simon Rask under sit første møde med installationen. Kristian Villadsen peger ligeledes på, at Rebskoven er rå og passer godt til København i sin uformelle og flerstrengede linje. På mange måder er Rebskoven

”Overraskelsesmomentet i det midlertidige er vigtigt, når der mangler beboere, som ellers bidrager med oplevelser til en bydel”

Kristian Villadsen, Gehl Architects

byrumsprojektets kommunikative fyrtårn. Installationen er både den største af alle byrumselementerne og den, der overrasker mest. Den er mere kunstinstallation end traditionelt byrum, og i kraft af sin 'wauw effekt' har Rebskoven fået solid opmærksomhed i udenlandske kultur- og arkitektmagasiner og har dannet kulisse i en af The Streets' musikvideoer.

Idéen med at skabe kombinationsrum, som det især er forsøgt på Tap E Plads, hvor forskellige elementer er integreret med det mål at samle forskellige mennesker, behov og interesser på ét sted, er tilnærmelsesvis en materialisering af visionen om at skabe 'Vores by': "Der er forskellige mennesker; nogen sidder på caféen, og de kan se på drengene, der øver sig på parkour. De bliver set på, og det er interessant for dem på caféen, at man kan se nogen hoppe rundt. Det er gensidighed. Det er ikke kun aktivitet og ophold" siger Kristian Villadsen om Tap E Plads. Der ligger altså et potentiale i byrumsprojektet for at styrke og videreføre den kommende bydels identitet som et

sted, hvor forskellige mennesker mødes.

Aktøridentitet

Udover at de tre midlertidige byrum har sat deres præg på Carlsberg som et sted, har de muligvis også haft en afsmittende effekt på Carlsberg som bygherre og virksomhed. Jacob M. Andersen fra Carlsberg Ejendomme har påpeget, at det er vigtigt for Carlsberg at være med på idéen om midlertidighed, fordi det er med til at skabe opmærksomhed og sender et signal om at være progressiv og innovativ og gøre noget utraditionelt. Kristian Villadsen uddyber: "Midlertidighed rummer en signalværdi, der relaterer sig til udfordringer og eksperimenter og noget anderledes poetisk". I den forstand kan byrumsprojektet have en effekt på Carlsbergs omdømme som en aktør, der udover at være kommerciel samtidig er nyskabende og brugerorienteret.

Investeringsrådgiver og CEO i Revco, Ulrik Larsen, vurderer, at Carlsberg netop kan bruge midlertidigheds-

”I forhold til investorerne skal de kunne se en rækkefølge. De skal kunne forstå, hvorfor man begynder at skabe stemningsoplevelser; at det er fordi, at det bygger op til at man f.eks. om to år begynder at bygge boliger. Der skal være en plan”

Ulrik Larsen, Revco

projektet i den gode historie om Carlsbergs transformation: ”Man kan komme ud på området og opleve både de midlertidige byrum, de blivende bygninger og dem, der bliver revet ned – og på samme måde som med de midlertidige byrum vil Carlsberg også skabe spændende byrum, som passer til den brug, der kommer på et senere tidspunkt. Sådan kan historien bruges”.

Afsmitningen af byrumsprojektet på Carlsberg som en brugerbevidst og nytænkende aktør i fremtidens by- og boliglandskab i København er et udviklingspotentiale, der imidlertid også forpligter og udfordrer Carlsberg i de videre planlægningsfaser; det skaber forventninger blandt områdets brugere, og ”det er nok svært at lave noget, der er lige så uformelt i det færdige design”, vurderer Kristian Villadsen.

Et investorperspektiv

Men hvordan og i hvilken grad kan erfaringerne fra de midlertidige aktiviteter bruges fremadrettet i by-

udviklingen på Carlsberg? Investeringsrådgiver Ulrik Larsen fra Revco påpeger, at brugerne af de midlertidige aktiviteter langt fra nødvendigvis er de samme, som bliver brugerne i den fremtidige by: ”Det er sjovt med midlertidige aktiviteter, men hvad kommer der til at ske bagefter? Hvad er det for et byliv, der skal være her og tiltrække de ønskede beboere? I næste fase ville jeg kigge på, om der er noget af det liv, der er blevet skabt nu, som kan have interesse for dem, der skal bo herude. Bliver man allerede nu inspireret til at købe en bolig her eller tænker man: Her er lavet en midlertidig legeplads for skatere, som er væk, når byen opstår?”.

Ifølge Ulrik Larsen bliver det ofte en form for kunstigt liv, der skabes med midlertidige aktiviteter: ”Brugerne vil før eller senere spørge: Hvad vil vare ved? Hvad bliver det midlertidige erstattet med? Og hvad kommer der virkelig til at ske herude? Hvis der ikke kommer noget efter byrummene, eller hvis de fortsætter for længe, så bliver Carlsberg det sted, hvor

”Det eksperimenterende kan lære os noget. Hvad nu hvis man kan opdage nogle nye måder at bruge byrum på? Det er ikke alting, der behøver at koste milliarder. Er midlertidighed kun kapitalens airbus, mens vi venter? Eller kan det også kvalificere det sociale?”

Christian Pagh, UiWe

man kommer for at skate. Derfor bør det næste, der i mine øjne skal ske her ude, være at launche den blivende by, og her skal den permanente tanke vinde”, siger Ulrik Larsen. Følger man investorblikket gælder det således om at have fokus på de elementer i det midlertidige, som kan kobles til de efterfølgende permanente tiltag. Ulrik Larsen stiller spørgsmålsteget ved, om det liv, de midlertidige byrum har skabt, har noget at gøre med det, som skal komme. Tiltrækker de midlertidige byrum eksempelvis børnefamilier, som tænker, at Carlsberg er dér, hvor de gerne vil have deres børn til at vokse op? Ulrik Larsen taler for midlertidige aktiviteter, som er i stand til at markedsføre byomdannelsesområdet over for potentielle tilflyttere. Der skal i hans perspektiv ”skabes stemninger og oplevelser, der leder tankerne over på et hverdagsunivers, som fremtidige beboere på Carlsberg kan relatere til”.

Evaluators blik

Som opsamling og perspektivering samler vi afslut-

ningsvis en række pointer og synspunkter baseret på nærværende evaluering og en tilsvarende evaluering af Plug N Play – et midlertidigt byrum i Ørestad Syd foretaget af Hausenberg i 2010.

Er det midlertidigt?

For initiativgruppen er byrummene på Carlsberg et midlertidigt byrumsprojekt, mens brugerne generelt ikke aflæser det midlertidige. Det kan der være flere grunde til: For det første er midlertidige aktiviteter ikke noget, man som bruger og borger forbinder med byplanlægning, men snarere med græsrods miljøer, hvor lokale ildsjæle kiler sig ind i sprækkerne af etablerede strukturer og skaber noget på trods. På Carlsberg er det store institutionelle aktører, der har fået idéen og ledet en hurtig proces med professionelle rådgivere. For det andet giver det gennemførte design, skiltningen og kommunikationen i området samt omfanget af projektet ikke umiddelbart udtryk af at være midlertidigt, og derfor får brugeren heller ikke en oplevelse af aktiviteter, der lever på lånt tid

eller på trods.

Organisering og ejerskab

At projektet er skabt og gennemført af professionelle aktører har sandsynligvis betydet at processen har kunnet gå hurtigere end, hvis det havde været drevet af lokale ildsjæle. De nødvendige midler har været til stede fra starten, og kommunens relevante forvaltninger har været inddraget tidligt i forløbet med henblik på at opnå de nødvendige tilladelser til projektet.

Til sammenligning er det midlertidige anlæg i Ørestad, Plug N Play, også et professionelt anlæg etableret af institutionelle aktører. Her har en række idrætsforeninger imidlertid været tæt involveret i designprocessen fra starten. Det har givet foreningerne og deres brugere et stærkt tilhørsforhold og ejerskab til det midlertidige projekt. På den ene side har projektets ejer, By og Havn, herved skabt et tilhørsforhold og nogle forventninger hos de involverede, som skal adresseres og håndteres den dag, anlægget skal

vige pladsen for nye funktioner. Omvendt har forankringen hos foreningerne sikret en trofast og tilbagevendende brugerskare i det daglige. I forhold til driften har By og Havn kunnet indgå formelle aftaler med de involverede foreninger. Retten til at være med til at udvikle anlægget og retten til at bruge anlægget i det daglige følges af en række forpligtigelser til at introducere anlægget for nye brugere og afvikle en række større arrangementer i løbet af året.

På Carlsberg har man ikke på samme måde etableret formelle partnerskaber som en del af byrumsprojektet. Aktiveringen af pladserne er foregået mere uformelt og sporadisk på initiativ fra forskellige foreninger og aktørers side, som fx Street Movement, der har arrangeret Urban Evolution Race og Idrætsfabrikken, der har samarbejdet om etableringen af Boblehal. Projektørvæggen og de grønne stativer på Tap E Plads er eksempler på byrumsinventar, der kræver drift, men hvor udfordringen har været at forankre ansvaret for aktiviteterne lokalt på Carlsberg.

Beliggenhed, beliggenhed, beliggenhed

På Carlsberg er de midlertidige byrum beliggende i et område med en del lokale brugere i de omkransende bygninger, ligesom Carlsberg området som helhed er placeret centralt mellem tætbebyggede boligkvarterer. Mange mennesker har således naturligt deres daglige gang i eller omkring området. Derfor har man på Carlsberg kunne komme langt med at skabe rare og attraktive udendørs rum henvendt til lokale brugere. I Ørestad er Plug N Play anlægget beliggende isoleret og afsondret langt fra anden bebyggelse. Her har det været nødvendigt at skabe en magnet – noget med en særlig tiltrækningskraft. Løsningen i Ørestad har været at skabe noget funktionelt unikt – et højt specialiseret anlæg målrettet bestemte brugere.

Når der arbejdes med midlertidige aktiviteter med henblik på at skabe byliv i nye bydele, er det afgørende at overveje og medtænke områdets beliggenhed i designet og programmeringen af aktiviteterne. Generelt gælder det, at skal man som bruger rejse langt for

at komme til aktiviteterne, kræver det i højere grad, at anlægget er magnetisk og henvender sig mere målrettet til et specifikt publikum. En central beliggenhed midt i byen giver mulighed for at lave mere hverdagslige typer af aktiviteter, der trækker det lokale byliv ind på området. I tillæg til de mere åbent programmerede aktiviteter på Tap E Plads og Ny Tap Plads har Carlsberg med Boble Plads skabt et relativt programmeret anlæg, der har tiltrukket brugere fra bydele længere væk (Jf. kapitel 3).

Noget for de mindste

På Carlsberg er brugerne altså overvejende lokale, mens anlægget i Ørestad hovedsageligt benyttes af brugere fra et regionalt opland. Således kender en tredjedel af beboerne i Ørestad ifølge en rundspørge slet ikke til eksistensen af Plug N Play. Evalueringen af Plug N Play konkluderer, at vil man fremadrettet tiltrække flere lokale brugere, er det nødvendigt med flere åbne udfoldelsesmuligheder og flere muligheder målrettet områdets småbørnsfamilier. På Carls-

”Der er skilte på Carlsberg, men det kræver at man ved, hvad de refererer til. Jeg kunne ønske mig noget mere visuelt. På den ene side, er det positivt, fordi der er en overraskelse i, at der ligger noget, man ikke vidste var der. Men det skal også kommunikeres, måske mere ved åbningerne ind til området. De grønne elementer er visuelt stærke, man kunne måske overveje at stille dem ved åbningerne”

Kristian Villadsen, Gehl Architects

berg rammer de utraditionelle opholds- og udfoldelsesmuligheder en relativt bred aldersgruppe, særligt svellemøblerne er et godt eksempel, men generelt er der ligesom i Ørestad ikke fokuseret på udfoldelsesmuligheder for de allermindste. Ønsker man, at de midlertidige byrum skal fungere og være attraktive for de brugere, som kan forventes at ville flytte til området på 5 eller 10 års sigt, så er småbørnsfamilierne muligvis en lidt overset målgruppe.

Kobling til omgivelserne

Med de mange lokale brugere i områderne omkring Carlsberg har det været afgørende at skabe adgang og forbinde bylivet inde på Carlsberg med bylivet uden for. Mange brugere finder lidt tilfældigt frem til stedet. Det har sine egne kvaliteter: Hemmelige og ikke-eksponerede steder er attraktive blandt projekts målgrupper. Omvendt har man ikke til fulde fået belyst, hvordan en direkte kobling til centrale byrum i nærområdet ville have påvirket brugen af byrummene i Carlsberg. Det kunne være koblinger i form af

skiltning eller placering af byrumsinventar som svellemøblerne på Søndre Boulevard eller Enghave Plads på Vesterbro.

Kobling til fremtiden

Der er intentioner, men aktuelt ingen konkrete planer for at videreføre eller anvende funktioner eller inventar fra byrummene. Sat på spidsen har initiativgruppen med de midlertidige byrum givet en gave til byen, som brugerne har taget vel imod. I forlængelse heraf er spørgsmålet naturligvis, hvilken strategi initiativtagerne og måske særligt grundejerne har for at trække gaven tilbage. Forsvinder byrummene helt? Bliver de erstattet med noget andet? Er det muligt at flytte dele af dem?

Som nævnt har brugerne ikke samme opfattelse af byrummenes midlertidige karakter som initiativgruppen. De fleste brugere ved slet ikke, at pladserne er midlertidige, og de har forskellige opfattelser af, hvor lang tid midlertidighed er. De er med andre ord usikre

”Hvis folk når at blive rigtig glade for tingene, så står man med problemet, hvorvidt man skal lave en erstatning. Gennem midlertidige aktiviteter kan man se, hvor der er behov og hvor græset slides, men det kræver, at man tager det seriøst i den næste fase”

Simon Rask, *Kræftens Bekæmpelse*

på, hvad de kan regne med. For at fastholde liv på Carlsberg og den gode og positive brugeropfattelse, er det afgørende, at forventningerne til byrummenes fremtid afstemmes med brugerne. Man kunne overveje at kommunikere det midlertidige tydeligere ud til brugerne og lade dem kende fremtidsplanerne for, hvilke funktioner og inventar, som kan videreføres på nuværende eller nye lokaliteter og hvornår.

Som strategisk byudviklingsværktøj er midlertidige aktiviteter generelt ikke en løsning uden komplikationer. De rummer mange muligheder for at skabe kendskab, kickstarte byliv, engagere lokale aktører og afprøve funktioner og inventar. Men ofte er der større fokus på selve aktiviteterne end på koblingerne til det, som følger efter. Dermed er der dels en risiko for at skuffe brugerne, når aktiviteterne ophører, men også og måske værre endnu en risiko for at overse noget af det forandringspotentiale, som ofte er det oprindelige argument for de midlertidige aktiviteter. Ifølge projektleder Astrid Bruus Thomsen fra Realda-

nia er formålet med midlertidighed at udnytte ventetiden på en sådan måde, at aktiviteterne på kort sigt og planlægningen på lang sigt mødes. I det perspektiv er det interessant, hvor mange af eksperimenterne på Carlsberg, der bliver udnyttet og bragt videre i udviklingen af den permanente by.

Realdania
DAG 1 AUGUST 1908